

Türkiye’de Basının 1968 Baharında Üniversite İşgallerine Yaklaşımı

Özgür Mutlu ULUS¹

ÖZ

1968 baharında küresel bir isyan dalgası halinde öğrenci protestoları, boykotlar ve hatta üniversite işgalleri tüm dünyayı sardı. Türkiye’de de önce tekil olarak Mayıs ayında tek bir fakültede ardından Haziran ayında 44 fakülte ve yüksekokulda üniversite işgalleri yaşandı. Bu çalışmanın amacı, 68 öğrenci olaylarının Türk basınındaki yansımalarının eğitimle ilgili boyutlarını ortaya koymaktır. Makalede 1968 yılında ağırlıklı olarak Haziran ayındaki üniversite boykotları ve işgallerinin Türkiye basınında nasıl yansıtıldığı ve değerlendirildiği incelenmiştir. Çalışmada 1968 yılında tirajı en yüksek (dolayısıyla toplumla etkileşimi en fazla olduğu düşünülen) dört günlük gazete, Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Tercüman gazeteleri ile ülkücü hareketin gazetesi Hergün üzerinden basında siyasi-toplumsal aktör olarak gençliğe nasıl bakıldığı ve işgaller çerçevesinde hangi değerlerin ön plana çıktığı sorgulanacaktır. Eylemcilerin dar bir politik gruba ait olduğu, sadece üniversiteyi kapsayan sorunlar için mücadele ettikleri, şiddete başvurmadıkları ve sağ-sol ayrışmasına gitmedikleri sürece öğrencilerin eylemleri Cumhuriyet, Milliyet ve Tercüman tarafından haklı ve meşru bulunmuştur. Üniversite eylemlerinde bazı ülkelerin aksine öğrencilere olumsuz nitelendirmelerde bulunulmamış tam tersine bu gazetelerde öğrenciler idealist, eğitimin ve bilimin gelişmesi için çabalayan, ilerici güçler olarak değerlendirilmişlerdir. Basın gençlere daha olumlu, üniversitenin yönetim kademesini oluşturan genellikle profesör kadrosundaki nesle ise yozlaşmışlığın da dahil olduğu daha olumsuz sıfatlar yüklemiştir. Hürriyet gazetesinde yorum bulunmaz, Her Gün gazetesi ise üniversite reformu yapılması gerektiğini belirtirken işgal eylemine karşı çıkmıştır. Basından okuyabildiğimiz kadarıyla üniversite eğitimi birçok sorun içermekte, yetersiz, çağın gerisinde ve kalitesiz olarak görülmektedir. Cumhuriyet, Milliyet ve Tercüman’e göre gençler kendi çıkarlarının ötesinde üniversite eğitimini geliştirecek, saf niyetlere sahip, dinamik, yenilikçi aktörler olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Basın, 1968 Hareketi, Üniversite İşgalleri, Eğitim, Söylem

¹ Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Acıbadem Üniversitesi, ozgur.ulus@acibadem.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3588-3096

* Research Article, Received: 28.08.2023, Accepted: 11.10.2023.

* Bu makalede etik kurulu onayı gerekmemektedir.

The Media's View of The University Occupations in Turkey in the Spring of 1968

ABSTRACT

In the spring of 1968, student protests, boycotts and even university occupations swept the world in a global wave of rebellion. In Turkey, university occupations took place, first in a single faculty in May, and then in 44 faculties and colleges in June. The aim of this study is to reveal the educational dimensions of the reflections of the 68 student events in the Turkish press. The article examines how university boycotts and occupations in June 1968 were portrayed and appraised in the Turkish press. The study questions the perceptions on youth as political-social actors and the values within the framework of the occupations through the five daily newspapers, *Cumhuriyet*, *Hürriyet*, *Milliyet*, *Tercüman*, which had the highest circulation in 1968 (thus, the highest interaction with the society) and the newspaper of the Grey Wolves movement, *Hergün*. As long as the activists do not belong to a narrow political group, only fight for problems involving the university, do not resort to violence, and do not discriminate between the left and right, the students' actions were found justified and legitimate by *Cumhuriyet*, *Milliyet* and *Tercüman*. The *Hürriyet* daily made no remark, however the *Her Gün* newspaper criticized the occupation action while advocating for university reform. During university occupations, only *Her Gün* used pejorative terms to address protestors. *Cumhuriyet*, *Milliyet* and *Tercüman* regarded university youth as idealistic, progressive forces that strive for the development of education and science. These newspapers attributed more positive adjectives to the youth, and more negative adjectives, including corruption, to the mature generation the administrative level of the university. As far as we can read from the press, university education contained many problems, was inadequate, outdated and of poor quality. Young people were evaluated as dynamic, innovative actors with pure intentions who would improve their university education beyond their own interests.

Keywords: *Press, 1968 Movements, University Occupations, Education, Discourse*

INTRODUCTION

Küresel 1968 isyanlarının nasıl değerlendirileceği akademik yazında özellikle son yıllarda giderek artan biçimde tartışılmaktadır. “1968 Baharı” olarak da anılan yıla bütün dünyada eşitlik, özgürlük ve hak mücadeleleri; özellikle gençliğin, üniversite öğrencilerinin protesto eylemleri, boykotları ve nihayetinde üniversite işgalleri damgasını vurmuştur. 1968 yılının haziran ayında, dünyanın birçok ülkesiyle eş zamanlılık içerisinde Türkiye’de yüksek eğitim kurumlarının büyük kısmı (44 üniversite-fakülte-ve yüksekokul) öğrenciler tarafından işgal edilmiştir. 1960’lı yıllar boyunca öğrenci protestoları ve boykotlar yaygın olmakla beraber, işgal bir protesto biçimi olarak ilk kez bu yıl denenmiştir. Bu çalışmada 1968 yılında tirajı en yüksek (dolayısıyla toplumla etkileşimi en fazla) dört farklı günlük gazete, *Cumhuriyet*, *Hürriyet Milliyet*, *Tercüman* ile ülkücü hareketin günlük gazete organı *Hergün* gazetesi üzerinden basının öğrenci eylemlerine yaklaşımı, eğitim, üniversite sorunlarına ve gençlik eylemlerine bakışı incelenecektir. Çalışmada, 1968 işgal eylemleri sırasında (Nisan-Temmuz ayı ortası süreçte) haber yazıları, köşe yazıları ve görsellerden (karikatürler/çizimlerden) hareketle basında hangi değerlerin ön plana çıktığı sorgulanacaktır.

Gazetelerin ortaya çıkışıyla beraber bilgi, kitlelere ulaşım popülarleşme imkânı bulmuştur. Modern toplumlarda medyanın başlı başına güç olmasının yanında, 1968’in küresel bir dalga halinde yayılmasında da medya önemli bir rol oynamıştır. 1968 Mayıs’ında başlayan üniversite eylemlerinin art arda birçok ülkeye yayılmasında basın aracılığıyla halkın olaylardan haberdar olması etkiliydi. Basının halkın “gerçeği öğrenme” hakkına yönelik yayın yapmasıyla beraber bilgi, söz ve “göstergenin” olduğu her yerde bunların “masum” veya “tarafsız” sayılmayacağı yönünde kuramlar geliştirilmiş ve bu yönde araştırmalar yapılmıştır. Son yüzyılda gelişen medya teorisinde basının sadece elit ve eleştirel düşünceyi yaymak işlevi dışında kamuoyunu etkileme, oluşturma, ifade etme ve tüketme işlevleri de tartışılmaktadır (Halloran, Elliott, Murdoch, 1970; Lang and Lang, 1984, 1968; Livingstone& Lunt, 1994). Özellikle Noam Chomsky ve Edward S. Herman (1988) basının “gerçekliği olduğu gibi yansıtma” ve “adaleti sağlama” işlevlerine yoğun eleştiriler getirmiştir. Makale bağlamında konuya yaklaştığımızda basının üniversite işgalleri gibi bir toplumsal olaya yaklaşımı o olayla ilgili kamuoyunun oluşmasında en önemli araçlardan biri olarak ortaya çıkar. Basının (egemen sınıflar / zümreler / hükümet / sermaye gibi) güç odaklı yaklaşımı bilinmekle beraber, öğrenci protestolarında

farklı yaklaşımları olduğuna ilişkin araştırmalar bulunmaktadır. Örneğin, Endonezya’da öğrenci protestolarında basının protestoları yansıtmasında (Setianto, 2019) çok daha farklı ve katmanlı yaklaşımının olduğuna dikkat çekilmiştir.

Bu çalışmada irdelenen farklı ideolojik çizgilerde ve basın-yayın anlayışındaki *Cumhuriyet*, *Her Gün*, *Hürriyet*, *Milliyet*, *Tercüman* gazetelerinde siyasi/toplumsal aktör olarak gençlik ve onların işgal eylemiyle beraber mücadele alanı olan üniversiteler konusundaki görüşler bu döneme ilişkin önemli veri sağlayacaktır. Basın protesto eylemlerinde hareketin “sınırlılığı”nı da belirleyen güçtür. Çalışmada *Her Gün* gazetesi haricinde ve olaylar konusunda yorum yapmayan *Hürriyet* gazetesi dışında ele alınan gazetelerin 1968 yılında işgal eyleminin sınırları siyasi-ideolojik grupların dışında tüm öğrenci kitlesinin temsiliyeti, şiddet eylemlerine başvurmak, üniversite ile ilgili sorunlar için mücadele etmek olarak çizilmiştir. Bu sınırlar çerçevesinde irdelenen basın organları öğrenci eylemlerini desteklemiştir. Üstelik işgaller sırasında bazı köşe yazarları, 20. Yüzyılın önde gelen sosyologlarından Jürgen Habermas’ın (1989) basının demokratik toplumlarda çatışmalarda “müzakereci” rolü oynayabileceğine yönelik tezleriyle uyumlu bulunabilecek biçimde rol üstlenmiştir.

Makalede yöntem ve literatür bölümlerinin ardından öncelikle Mayıs-Haziran ’68 ayında üniversitelerde eylem süreci kısaca anlatılmıştır. Bu kısa bölümden sonra basının üniversite eğitimi sorunlarına bakışı, işgal eylemlerinin nedenlerine ilişkin saptamaları, müzakereci tutum alışığı, eylemlerin sınırlılığının nerede çizildiği ve hangi değerlerin ön plana çıktığı irdelenecektir.

Yöntem

Bu araştırma nitel araştırma yaklaşımı benimsenerek gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 1960’lı yıllarda tirajı en yüksek dört gazete, *Hürriyet*, *Cumhuriyet*, *Tercüman* ve *Milliyet* gazeteleri ile *Her Gün* gazetesi oluşturmuştur. 1968 yılındaki işgallerde özellikle 1968 Haziran ayındaki üniversite işgalleri ve protesto eylemleri sırasındaki haberler, çizimler, fikir yazıları (köşe yazıları) ve tartışma köşeleri ele alınmıştır. 68 öğrenci olayları, eğitimle ilgili haberler, konuya ilişkin karşıt görüşleri, farklı algılamaları da görmek ve değerlendirmek için iktidara yakınlığı ile bilinen milliyetçi/muhafazakâr ve liberal bir yayın politikası izleyen *Tercüman* gazetesi, sol/sosyalist ağırlıklı bir yayın politikası doğrultusunda, hükümeti

ve icraatlarını eleştiren *Cumhuriyet* gazetesi ve merkez/liberal ağırlıklı bir yayın politikası izleyen *Hürriyet* ve *Milliyet* gazetelerdir. Tirajı bu kadar yüksek olmamakla beraber *Cumhuriyet* ile beraber *Milliyet* gazetesi baş yazarı Abdi İpekçi de sosyal demokrat olarak değerlendirildiği için denge oluşturmak amacıyla ülkücü yayın organı *Hergün* gazetesi de araştırma-ya dahil edilmiştir. Söz konusu günlük gazetelerin farklı ideolojik-politik çizgileri ve iktidara yakınlıkları/muhafif olmaları ile üniversite işgalleri ve eğitim sorunlarına yaklaşımları arasında bir ilişkinin olup olmadığı görülmek istenmiştir.

Literatür

Türkiye’de konu üzerine sadece iki çalışma bulunmaktadır. Şengül Büyükboyacı’nın (2021) makalesinin adı “1968 olayları” olmasına rağmen makalede aslında daha geniş bir dönemde basının öğrenci olayları ve eğitime yaklaşımları incelenmiştir. Büyükboyacı’nın makalesi 1965-1971 yılları arasında ulusal gazetelerde eğitim üzerine (*Hürriyet*, *Cumhuriyet*, *Tercüman*) haberlerin analizine dayanır. Büyükboyacı’nın makalesinde yalnızca haberlere yer verilmiş, haberlerde öğrenci hareketlerinin hangi değerler çerçevesinde ele alındığı irdelenmiştir. Uzun bir dönem içindeki gelişmeleri kapsadığı için makale ister istemez daha genel kalmıştır. Geniş zaman diliminde örneğin hükümet yanlısı ve sağ ideolojinin baskın olduğu *Tercüman* gazetesi üzerine yazarın tespitleri mevcut çalışmadan biraz daha farklıdır. Yazara göre *Tercüman* gazetesinde öğrenci hareketinin mevcut sistemin, değerlerin ve eğitimde gelişimin yıkımına destek veren bir hareket olduğu söylemi hâkimken, *Hürriyet* ve *Cumhuriyet* gazetelerinde eğitimde özgürlük ve demokrasi hareketi çerçevesinde ele alındığı bulgulanmıştır. Geniş zaman dilimi içerisinde bu durum geçerli olabilir ancak *Tercüman* gazetesinin 1968 Mayıs-Haziran ayında söylemi biraz daha farklıdır; eğitimde reform, öğrencilere daha fazla özgürlük tanınması, sosyo-ekonomik koşulların düzeltilmesi, tam gün yasasının çıkarılması gibi konularda *Tercüman*’da öğrenci taleplerini destekler yönde yorumlar yapılmıştır.

İkinci makale ise Özgür M. Ulus’un 1968 olaylarına basının yaklaşımının daha geniş kapsamlı ele aldığı çalışmadır (2019: 297-332). Betimleyici yaklaşımla yazılmış makalede *Tercüman*, *Milliyet*, *Cumhuriyet* ve *Bugün* gazetelerinin Türkiye’de ve dünyada 1968 olaylarına, işçi ve gençlik hareketlerine yaklaşımı irdelenmiştir. Makale çerçevesi geniş olduğu için eğitim ve üniversite işgalleri ile ilgili kısım mevcut çalışmaya göre çok

sınırlıdır. (Ulus, 2019: 299-319). Bu makalede *Hergün* gazetesi incelenmemiştir.

Mevcut çalışmanın diğer iki makaleden farkı, görsel malzemeler, köşe yazıları ve eğitim üzerine tartışma yazılarının daha ayrıntılı olarak ele alınmış olmasıdır. Büyükboyacı’nın çalışmasında yer verilen haberlerde de dönemin kültürel değerlerine ilişkin veri bulunmakla beraber köşe yazılarına bunlar daha fazla yansımıştır. Özellikle 1960’lı yıllar bazı köşe yazarlarının çok takip edildiği, okunduğu yıllardı. Bu makalede ele alınan İlhan Selçuk ve Abdi İpekçi bu yazarlar arasındadır. Onların konuyu ele alışı bu bağlamda önemlidir. Basında görseller de topluma gösterge ilettiği için *Cumhuriyet* ve *Tercüman* gazetelerinde yer alan, konuyla ilgili çizimler de çalışmaya dahil edilmiştir.

1968 Baharında Türkiye’de Üniversite İşgalleri

1960’lı yıllar boyunca dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi Türkiye’de de öğrenci hareketleri, protestolar, boykotlar görülmüştür. Bunların doruk noktası ise ilk kez işgal eyleminin ortaya çıktığı 1968 baharı ve yazıdır. Türkiye’deki ilk işgal eylemi, dünyada ve ardından Türkiye’de çıkacak olan üniversite eylemlerinden epey farklı bir konuda ortaya çıkmakla beraber “hak talebi” bağlamında değerlendirildiğinde benzerlik taşıyan bir eylemdir. Ankara İlahiyat Fakültesi’nde Nisan ayında Hatice Babacan adındaki öğrencinin baş örtüsü ile derslere girmek istemesi ile başlayan süreç sonunda bir grup öğrenci boykot ve işgal eylemine başlamıştır (Alper, 2009: 352).

Bu kendine has özellikleri olan işgal sonrasında 1968 üniversite işgalleri dalgası ise 10 Haziran’da Ankara Dil-Tarih Fakültesi’nde, dönemin en “apolitik” fakültelerinin birinde ve sağ görüşlü öğrencilerin daha ağırlıklı olduğu fakültede “kendiliğinden eylem” olarak başlamıştır (Alper, 2009:357). Bu fakültenin ardından işgaller önce Ziraat Fakültesi’ne ve 12 Haziran’da İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’ne sıçramış, hızla 44 fakülte ve yüksekokula yayılmıştır (Boyraz, 2019:288). Öğrenciler işgaller sırasında genellikle işgal komiteleri kurarak taleplerini üniversite yönetimine bildirmişlerdir. İşgal eylemleri kendiliğinden gelişmekle beraber, işgaller sırasında sol-sosyalist görüşlü öğrenciler siyasi örgütlenmeye daha yatkın oldukları için genellikle süreç içerisinde işgal komitelerinde etkinlik/önderlik kazanmışlardır (Alper:2009, 358). Öğrenciler eğitim reformu, bazı yönetmeliklerin değiştirilmesi ve yurt-üniversite koşullarının

iyileştirilmesi taleplerinin yanında yönetimde temsil edilme talebinde bulunuyordu (Boyras, 2019:290). İşgaller üniversite yönetimleriyle uzlaşma ile Temmuz başlarında kaldırıldı.

İlahiyat Fakültesi İşgaline Basının Yaklaşımı

Türkiye’de 1968 yılında ilk işgal yukarıda da belirtildiği İlahiyat Fakültesi’ndeki işgaldir. Senato, öğrencilerin itirazlarına rağmen fakülteden çıkarılan iki öğrenci için verilen kararı yerinde bulunca bir grup öğrenci tarafından İlahiyat fakültesi işgal edilmiştir. Boykota katılan öğrencilerin istekleri, “ilim, tarafsızlık, samimiyet, iman ve vicdan hürriyeti, hakka saygı, İslam’ı dini kaynaklardan takip etmek, aleni ve tarafsız imtihan ve iki öğrenci hakkındaki kararın iptali”dir (Büyükboyacı:5). Öğrenci talepleri görüldüğü üzere sadece iki öğrencinin üniversiteden atılması ile ilgili kararın değiştirilmesi değildir; “İslam” dinine nasıl yaklaşılacağı üzerine de taleplerde bulunulmuştur. Dolayısıyla eylemin arkasında öğrenciler ile fakülte eğitimi arasında daha büyük sorunlar olduğu çıkarımı yapılabilir.

Bu olaya basının yaklaşımı ideolojik çizgiye göre bazı farklılıklar göstermektedir. Muhafazakâr eğilimli *Tercüman* gazetesi diğer gazetelere göre olayı daha çok haber yapmış ve daha çok öğrencilerin lehinde olacak şekilde olayları yorumlamıştır. *Milliyet* ve *Cumhuriyet* gazetelerinde haberler bulunurken, *Her Gün* gazetesinde olaya ilişkin hiçbir haber, yorum bulunmamaktadır. Bu olayı ve ardından gelen ders boykotunu *Tercüman* gazetesi “gençler, başörtü olayını lanetledi” manşetiyle ilk sayfadan vermiş ve Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) toplantısında “başörtülü Hatice, ‘yılın Örnek Üniversiteli Kız Öğrencisi’ ilan edildi” (1968, 14 Nisan) haberiyle durumu duyurmuştur. Bu haberde görüldüğü üzere MTTB üyesi öğrenciler “gençler” olarak nitelendirilmiştir. İki öğrencinin üniversiteden atılması Dekan’ın iddiasına göre öğretim üyelerine saygısızlık yapılması ile ilişkiliyken *Tercüman* gazetesinde kovulma olayı “Başörtüsü ile Sınıfa Giren Bir Öğrenci Sınıftan Kovuldu” başlıklı haberde (1968, 13 Nisan) sadece baş örtüsü ile ilişkilendirilerek ve dönemin moda kıyafetine gönderme yapılarak “Mini-eteğe evet başörtüye ise hayır” diyen idareciler protesto edildi” ifadeleriyle yer almaktadır.

İlahiyat Fakültesi’ndeki boykot ve işgal olayında MTTB desteği görünmektedir. “68 kuşağı” yazınında sadece sosyalist-sol öğrencilerin bir talebi olarak görülen yönetime katılma talebi bu eylemde de görülmektedir. İlahiyat Fakültesinin protestocu öğrencileri yönetime katılma talebinde

bulunmuşlardır. Bu talep *Tercüman* gazetesinde ‘İşimizi Kendimiz Göreceğiz’” başlıklı haberle (1968, 3 Mayıs) okurlara sunulurken *Milliyet* ve *Cumhuriyet* gazeteleri öğrencilerin bu talebine yer vermemiştir.

Milliyet ve *Cumhuriyet* gazeteleri İlahiyat Fakültesi’nde yaşanan olayları daha az sayıda yazıyla haberleştirmiştir. Olay, temel insan hakları, vicdan hürriyeti veya kılık kıyafet özgürlüğü bağlamında değerlendirilmemiştir. *Milliyet* gazetesi muhabirlerinden Mete Akyol’u olay yerine göndermiş ve Akyol’un burada kız öğrencilerle yaptığı haber röportajda (1968, 3 Mayıs) Nesibe Bulaycı adlı bir kız öğrenci bazı öğrencilerin öğretim üyelerini ve Dekanı “dinsizlikle” suçlamalarının haksız olduğunu belirtmiş ve derslere baş örtüsü ile katılabildiklerini, öğretim üyelerinin buna karşı çıkmadıklarını anlatmıştır. Bu öğrenciye göre iki öğrencinin fakülteden atılma nedeni bununla ilgili değildir.

Cumhuriyet gazetesinde de olaylar sonrası istifa eden Dekan konuyu “Nur Cemaatinin baskısı”, (1968, 28 Nisan) fakülteyi ele geçirme arzusu ile ilişkilendirmiştir. *Tercüman* gazetesinde öğrencilerin Dekanı tartaklamaları gibi eylemlere ve Nur cemaati ile ilişkin iddialara, Dekanın bu yöndeki beyanlarına yer verilmemiş, kız öğrencilerin baş örtüsüyle derslere girip giremedikleri iddiaları soruşturulmamıştır. *Tercüman* gazetesi olayı “kılık kıyafet özgürlüğü” bağlamında ele almıştır (Ulus, 2019:308-309).

Tercüman gazetesinde İlahiyat Fakültesi’nde yaşanan gelişmeler gün gün okurlara duyurulmuştur. Üniversite yönetimini protesto amaçlı oruç tutarken hastalanan Mustafa Demirsöz adlı öğrencinin durumu “Oruç tutan talebe buhran geçiriyor” başlığıyla okurlara duyurulmuştur (1968, 24 Nisan). *Tercüman* gazetesinde oruç tutan öğrencinin hastalanması haberinin biraz da abartılı gibi görünen ifadelerle okurlara iletilmesi teorik yazında basının desteklenen toplumsal olaylarda halkın vicdanına seslenerek “duygusal çerçeveyi” çizerek kamuoyu oluşturmak amacına uygun bir yaklaşımdır (Lunt & Stenner, 2005; Papacharissi, 2002, 2015; Richards, 2007, 2010; Rosas, O. M. & J Serrano-Puche, 2018). Öğrencinin durumu “buhran geçirdi” şeklinde ifade ile haberleştirilmiştir. *Milliyet* ve *Cumhuriyet* gazetelerinde ise protesto eylemleri sırasındaki bir öğrencinin yaşadığı sağlık sorununa hiç yer verilmemiştir.

1968’deki ilk işgal eyleminde basının kendi ideolojik-siyasal çizgisine göre olayları kısmen farklı yorumladığı görülmektedir. *Tercüman* gazetesi işgaller sırasında öğrencilere daha olumlu yaklaşmış, öğrencilerin dekanı

tartaklamaları gibi şiddet eylemleri görmezden gelinerek olay daha çok baş örtüsü yasağı ile özdeşleştirilmiş, gelişmeler halkın duygularına, vicdanına seslenen yönde ve daha ayrıntılı biçimde olayları haber edilmiş, *Milliyet* ve *Cumhuriyet* gazetelerinde ise olaylar daha seyrek ve duygulardan uzak biçimde haberleştirmiştir. Bu gazetelerde öğrencilerin talepleri değerlendirilmemiş, işgal eylemine değinilmemiştir. *Her Gün* gazetesi ise olayı yok saymış, hiçbir habere yer vermemiştir. Bu tekil örnekte bile basın araçlarına hâkim ideolojik yönelim ile haber aktarımının da habere verdikleri değer de değişim gösterdiği görülmektedir.

Haziran İşgal Dalgasına Basının Yaklaşımı

İlahiyat Fakültesi'ndeki kendine has özellikleri olan işgal sonrasında 1968 üniversite işgalleri dalgası ise yukarıda da belirtildiği üzere 10 Haziran'da Ankara Dil-Tarih Fakültesi'nde başlamıştır. Üniversite işgalleri basın yayın araçlarında *Cumhuriyet*, *Milliyet* ve *Tercüman* gazetelerinde geniş yer bulmuştur. Sadece *Hürriyet* gazetesi 1950'lerden itibaren çizgisini "popüler yayıncılık" anlayışına göre biçimlendirdiği ve halkı "olaylardan haberdar etmek" ile yetinen (yorumlama ve tartışmaya yer vermeyen) bir gazetecilik anlayışına sahip olduğu için bu gazetede üniversite olayları diğer gazetelerdeki kadar yer bulmamış, sadece büyük gelişmelere yer verilmiştir. *Hergün* gazetesinde ise *Hürriyet* gazetesine göre daha çok diğer basın organlara göre daha az haber yer almıştır. *Hürriyet* gazetesinde bu yılda köşe yazısı da bulunmuyordu. Diğer üç gazetede ise haziran ayında aşağı yukarı her gün üniversite haberleri manşette yer almıştı ve ilk sayfanın büyük çoğunluğu kaplıyordu. Köşe yazarları köşelerinde boykot, işgal ve eğitim sorunlarını tartışıyorlardı. Haziran ve temmuz aylarında *Cumhuriyet* ve *Milliyet* gazetesinin ikinci sayfasında eğitimciler, öğretim üyeleri ve öğrenciler üniversite ve eğitim sorunları konusunda görüşlerini bildirdikleri yazılar yayımlanmıştı. Yine yedinci-sekizinci sayfalarda da çoğunlukla üniversite işgalleri ile ilgili haberler, gelişmeler ve öğrencilerin talepleri yer alıyordu. Sekiz sayfadan oluşan *Cumhuriyet*, *Milliyet* ve *Tercüman* gazetelerin neredeyse yarısı tam sayfa olarak bu eylemlerle ilgiliydi. Her üniversitede işgalin nedeni, hangi grup öğrencilerin etkin olduğu, işgal komitesinin talepleri ve üniversitenin işgal eylemindeki tutumuna ayrıntılı olarak yer verilmişti. Bu tutum tirajı en yüksek basının konuya verdiği önemi ve eylemcileri meşru siyasi aktör olarak gördüğünü göstermektedir.

Beş sayfadan oluşan *Hergün* gazetesinde ise eylemler diğer basın araçlarına göre daha az haber edilmiştir. Diğer gazetelerin aksine öğrenci tem-

silcilerinden çok İstanbul Üniversitesi Rektörü’nün açıklamaları manşete taşınmıştır. Ancak olayların Avrupa-ABD’deki benzerleri gibi sokağa taşınmaması gözlemlendikçe haberlerde daha ılımlı bir dil kullanılmıştır. *Hergün* öğrencilerin reform taleplerini daha kısa biçimde okurlarına aktarmıştır. Gazetede “reform talebinin” yerinde bir talep olduğu belirtilmiş, işgal yöntemi ve öğrencilerin üniversite yönetimine katılma talebi bir köşe yazısı ile (Şevket, 1968) eleştirilmiştir. Yöntemsel olarak işgal eylemine sıcak bakılmasa da öğrenci işgallerinin hemen sonrasındaki Derby fabrikası işgalinde olduğu gibi işgal eylemi “kanunsuz” olarak (1968, 5 Temmuz) nitelendirilmemiştir. Öğrencilere yönelik pejoratif sıfatlar pek kullanılmamış ancak eylemler “macera” olarak tanımlanmış (1968, 4 Temmuz) ve işgal eyleminin “sakıncalı, tehlikeli” taraflarına diğer basın araçlarından daha çok dikkat çekilmiştir. Bununla beraber *Hergün* gazetesi de işgaller sırasında “boykotçuların öncüsü” olarak tanımladığı bir üniversiteli gencin isteğiyle üniversiteyi gezmiş ve “bir-iki gazetenin” “kasıtlı olarak rektörün odasının, dekanların odalarının tahrip edildiği” (1968, 13 Haziran) haberlerinin “yalan” olduğunu öğrencinin ağzından okurlara duyurmuştur. Ayrıca öğrencinin “biz olayları Fransa’daki gibi geliştirmek istemiyoruz... Sadece yayınladığımız bildirideki şartların tatbikini istiyoruz” sözü aktarılmıştır. *Hergün* gazetesinde genellikle İstanbul Üniversite işgali ön plana çıkarılmış, birçok üniversite ve fakülte eylemlere yer verilmemiştir. İşgal süreci içinde öğrenciler arasında çatışmalar başlayınca bunun tehlikelerine dikkat çekilerek “olur mu böyle olur mu, Üniversitede kardeş kardeşi vuruyor” manşetiyle (1968, 15 Haziran) öğrencileri uyarıcı duyarlı bir söylemle olay haber edilmiştir. Gazetede öğrenciler arasındaki çatışmalar ve işgaller sürerse ortaya çıkabilecek sorunlar diğer yayın organlarına göre biraz daha abartılı biçimde okurlara sunulmuştur. Örneğin, 16 Haziran tarihinde 1. Sayfadan vurgulu ve büyük harflerle “ve Kanlı Boykot” (1968) biçiminde okurlara duyurulmuştur. İşgaller sona erdirilip yıl sonu sınavları yapılamazsa binlerce öğrencinin “bir yıl kaybedeceği” belirtilerek (1968, 19 Haziran) haber yine büyük punto ile manşetten “Tehlike” sözcüğüyle okurlara aktarılmıştır. İşgal eyleminin son günlerine doğru işgalci öğrencilerin marşlar çaldığı belirtilerek “İhtilal mi?” (1968, 26 Haziran) sorusu ile haber manşete taşınmıştır. Makalede irdelenen diğer basın organlarından önemli bir farklılık da işgal eylemlerinin son günlerine doğru sağ görüşlü öğrencilerin temsil edildiği MTTB bildirisinin tam metin olarak okurlara sunulmasıdır. Bildiri “halkı uyarıcı, sert bir bildiri” olarak okurlara duyurulmuştur (1968, 27 Haziran). Bu bildiride işgal eylemine katılan öğren-

cilerin eylemi “kızıl ihtilal provası” olarak değerlendirdikleri iddia edilirken “artık Türkiye’de bir komünist ihtilali olamaz’ diye uyuyan şuursuz zengin gafilin, aslında nasıl bir hıyanet içinde oldukları bilinmelidir” denilmiştir.

Dönemin en liberal, en demokratik ülkelerinde bile protesto biçimi olarak işgal eylemi demokratik hak kapsamının dışında değerlendirilirken Türkiye’de basın işgal eylemine yaklaşımı, kamuoyu üzerinde etkisi yönünden önemlidir. Örneğin, Cognalite’nin çalışmasına göre (2021) İtalyan basını öğrencilerin motivasyonunu anlamaya yönelik hiç uğraş vermeden öğrencileri tamamen olumsuz sıfatlarla nitelendirerek düzen bozucu “is-yankâr öğrenci” tablosu çizmiştir. Günlük gazeteler öğrenci olaylarına genellikle olumlu yaklaşmış, işgale katılan öğrencilere ilişkin “anarşistler, teröristler, çapulcular” gibi suçlayıcı veya olumsuz ifadeler kullanılmamış, sadece “öğrenciler” veya “gençler” sözcükleri kullanılmıştır. Bunda dönemin Türkiye’inde üniversite öğrencisi olmanın getirdiği prestijli konum ve siyasi kültürde güçlü bir yere sahip olan “gençlik miti” (Lüküslü, 2019) dolayısıyla üniversite öğrencilerine gösterilen saygı ve güven rol oynamıştır. Hatta aşağıda görsellerden de görüleceği üzere öğrenciler ilerici, reformcu güç olarak ele alınmıştır.

Ana akım medyanın (*Cumhuriyet*, *Milliyet* ve *Tercüman*) öğrencilerin eylemlerini haklı ve meşru olarak görmesinde direniş ve işgallerin herhangi bir üst kurum tarafından organize edilmeden kendiliğinden ortaya çıkması ve herhangi bir politik-ideolojik kesimle sınırlı olmayan eylemler olması baş belirleyicilerden biridir. Bunların yanında üniversitelerde gerçekten de birçok sorun bulunması, orta katmanların ve dar gelirli ailelerin çocuklarının burslarının yetersiz oluşu, katı yönetmelikler, ciddi barınma ve beslenme sorunları (Toprak, 2019:249) gençlerin hoşnutsuzluğunu körüklüyordu ve basın tarafından bu yönde talepler makul bulunmuştu. *Her Gün* gazetesi bile üniversitelerde reform yapılması gerektiğini bildirmiştir. *Cumhuriyet* gazetesinde başyazar Nadir Nadi (1968, 16 Haziran) sadece üniversitelerin değil bütün ülkenin “hastalık” içinde bulunduğu, mevcut sistemin “adaletsiz” olduğuna dikkat çekmiştir. Hatta Nadi “yüksek öğretim sisteminin laçka olduğunu” ifade etmiştir. Öğrencilerin dile getirdikleri gibi “yönetmeliklerin gerçekten öğrencilerin aleyhine” olduğunu hatta üniversitelerin öğrenci yetiştirme yerine “bir an önce tasfiye amacını” taşıdığını ileri sürmüştür. Nadi özellikle Hukuk Fakültesi’nde yönetmeliklerin daha sert olduğuna dikkat çekmiştir.

Öğrencilerin boykot ve işgal eylemlerinde haklı oldukları görüşü hükümet yanlısı, sağ görüşlü *Tercüman* Gazetesi’nde bile geçerlidir. Örneğin, imzasız ama başyazar Nazlı Ilıcak’ın kaleminden çıktığı tahmin edilen 16 Haziran tarihli başyazıda “asi” olarak görülen gençlerin isteklerinin “masum” olduğu kamuoyuna bildirilmiştir. Üniversitelerin maddi koşullarının yetersizliğinin ve öğrencilerin iş bulma zorluklarının eylemcilerin hareketini meşru ve anlaşılır kıldığı ifade edilmiştir. *Tercüman* gazetesinin köşe yazarlarından Ahmet Kabaklı (1968, 20 Haziran) eyleme ilk kalkışan Ankara Dil-Tarih Fakültesi ve Ziraat bölümü öğrencilerinin mezun olduktan sonra iş bulmakta güçlük çektiklerine veya çok düşük maaşlarla çalışmak zorunda kaldıklarına dikkat çekerek onları haklı görmüştür.

Milliyet, *Cumhuriyet* ve *Tercüman* gazetelerinde ortak kanı öğrenci eylemlerinin temel nedeninin üniversitede gerekli reformların zamanında yapılmamasıdır. *Milliyet* gazetesinin baş yazarı Abdi İpekçi henüz eylemlerin ilk günlerinde, 13 Haziran tarihinde “Olacağı Belliydi” başlıklı köşe yazısında işgaller öncesinde “üniversite yöneticilerin inisiyatifi ele almaları ve reform hazırlığına başvurmaları” gerektiğini ileri sürmüştür. Zaten İpekçi Mayıs ayında Fransa, İtalya’daki boykot ve işgal eylemleri sırasında 14 Mayıs-19 Mayıs tarihleri arasındaki köşe yazılarında üniversitelerde hızla reform yapılması çağrısında bulunmuş, aksi takdirde Türk gençliğinin de benzer eylemlere kalkışabileceği uyarısında bulunmuştu. *Tercüman* gazetesinin 15 Haziran tarihli Başyazısının başlığı son derece güçlü bir vurguyla “Toparlanmayan Profesörleri Elbette Toparlarlar!”dır ve bu yazıda öğrenci hareketlerinin Avrupa ve Asya’daki olayların kopyası veya özentisi olmadığı “üniversite yönetici ve profesörlerinin uzun yıllardır sürüp giden vurdumduymazlıklarının bir sonucu” olduğu vurgulanmıştır.

Cumhuriyet gazetesi de öğrenci hareketini “reform hareketi” olarak nitelendirmiş (Güresin, 1968, 20 Haziran, 29 Haziran; Selçuk 1968, 26 Haziran) hatta protestocu üniversite öğrencilerinin sadece üniversite reformu için değil tüm eğitimin düzeltilmesi, eğitimde reform yapılması için eylemde buldukları iddia edilmiştir. Bu durumda öğrenciler kendi hakları için mücadele eden zümrenin çok ötesinde ülke sorunlarına eğilen ve reform için mücadele eden siyasi kuvvettir. Bu tutum 1960’lı yıllar boyunca Türkiye solunda etkin olan *Cumhuriyet* gazetesinin çizgisi olarak da tanımlanan Sol Kemalizm ideolojisinin (Ulus:2011, 20-43,100-114) gençliği idealist, reformcu, dinamik “zinde kuvvet” olarak görmesinin sonucu olarak çözümlenebilir.

Tercüman gazetesinde öğrencilerin toplumun örf ve adetlerine uygun taleplerde bulunmalarına da dikkat çekilmiştir. Yazarlar, batıda yükselen “cinsel özgürlük” taleplerine mesafeli hatta tepkilidir. Fransa’da öğrencilerin kimi “cinsel özgürlük” yolundaki taleplerinin Türkiye’de bulunmaması özellikle *Tercüman* gazetesinde olumlu karşılanmıştır. Batıda gençlik “yurtlar kadın-erkek karışık olsun” gibi “gayri ahlaki” hatta *Tercüman* gazetesinde köşe yazarı Kadircan Kafı’nın (1968, 14 Temmuz) ifadesiyle “seks bunalımı” yansıtan talepler ileri sürmüşken “Türk gençliği” “toplumun örf ve adetlerine uygun, mantıklı, anlamlı” taleplerde bulunmaktadır.

Cinsel özgürlük bağlamında olmasa da Batıdaki öğrencilerin sorunları ile Türkiye’deki öğrencilerin sorunlarını karşılaştıran *Cumhuriyet* köşe yazarlarından Nadir Nadi (1968, 30 Haziran) durumun farklı olduğunu ileri sürer. Batı ülkelerinde öğrenciler esas olarak sistem değişikliği “düzen değişikliği” istemektedirler çünkü sistem artık “eskimiştir” “köhne”dir, “yarın”ın gereksinimlerini karşılayamayacaktır. Üniversite eğitimi de çağın gerisinde kalmıştır. Türkiye’de ise sorun üniversitelerin yıllar boyu “ihmal edilmiş” olması gençliğin “dar kalıplar içerisinde “kendi sıkıntıları ile baş başa bırakılmış olmalarından” kaynaklanmaktadır. Bu sorunları yazar şu şekilde sıralamıştır:

Gençler normal çalışma koşullarından yoksundurlar. Sınıflar tıklım tıklım doludur. Kayıtlı öğrenci sayısının üçte birini, dörtte birini bile alamayacak ders yerlerinde takrir veren bir profesörün sözleri çok kez havaya gitmekte, öğretim üyeleri ile öğrenciler arasında modern üniversite anlayışının gerektirdiği bağlar kurulamamaktadır. Gençlerimizin yer, yurt, besin ihtiyaçları bir türlü yoluna koyulamamıştır. Kimi bilim dallarında kitap karaborsacılığı almış yürümüş, öğrenme ve araştırma ilkeleri bir yana atılarak kolay yarımdan ezberciliğe öncelik tanınır olmuştur. Öğretim üyelerini öğrencilerden uçurumla ayıran bu keşmekeş ortasında patlak veren olayları Fransa’dan taklit edilmiş politik ve ideolojik davranışlar gibi göstermeye kalkışmanın tehlikelerine burada bir daha değinmeyi yararlı buluyoruz.

Hem *Tercüman* hem de *Milliyet* gazetesinde haziran ayının sonlarına doğru eylemci öğrencilerden “halk için eğitim” gibi daha toplumsal-ideolojik talepler gündeme gelince ve siyasi-ideolojik bir grubun önderliği şüphesi yaygınlaştıkça öğrenci eylemlerine ilişkin bazı sakıncalardan söz edilmeye başlanmıştır. Önderlik değiştikçe sağ basında, *Tercüman* gazetesinde daha ikircikli bir tutum ortaya çıkmıştır (ör. Kabaklı, 1968, 15-17 Haziran;

Alper:2009, 362), eylemlere karşı olumlu tutum değişmeye başlamıştır.

Üniversite işgallerinde *Cumhuriyet*, *Milliyet* ve *Tercüman* liberal bir tutum takınmış, hükümetin itirazlarına rağmen işgal eyleminin yasal olup olmaması basında fazla tartışılmamıştır. İşgal eyleminin protesto biçimi olarak kabul edilebilir oluşu, kısa/makul sürede tamamlanması, öğrenci taleplerinin öğrencilerin bütünlüğünü yansıtması ve siyasi/ideolojik ayrımlara gidilmemesi, üniversite yönetimlerinin düzeltebileceği konularla sınırlı kalması ile öğrencilerin şiddete başvurmamasına bağlıdır. Araştırmada kullanılan gazetelerden *Cumhuriyet* diğer gazetelere göre öğrencilerin yanında olduklarını daha kararlı biçimde işgal eylemlerinin sonuna dek belirtmiştir. İlhan Selçuk bunu başından beri “gençlik hareketlerini destekledik” sözüyle (1968, 28 Haziran) belirterek “nerede bir reform hareketi görürsek onu can-u gönülden destekleriz” şeklinde ifade etmiştir. Burada belirleyici olan hareketin “reform hareketi” niteliğidir.

Her Gün gazetesi ise üniversitelerde reform yapılması gerektiğini belirtilirken işgal yöntemine karşı olduklarını vurgulamıştır. *Hürriyet* gazetesi olayları yorum yapmadan aktarmış ve *Cumhuriyet*, *Milliyet* ve *Tercüman*’a göre daha az yer vermiştir.

Basın Müzakereci Tutum Alıyor

İşgallerin ilk günlerinde üniversite yönetimleri ile öğrenciler arasında basının müzakereci tutum aldığı ve taraflar arasında uzlaşma sağlamaya çaba harcadığı gözlemlenmektedir. Özellikle *Milliyet* gazetesinin baş yazarı Abdi İpekçi’nin tutumu Jürgen Habermas’ın basının demokratik toplumlarda müzakereci rolü oynayabileceğine yönelik tezleriyle uyumlu gözükmektedir (Habermas,1989). Üniversite senatoları öğrencilerin taleplerini görüşmek için önce işgallerin kaldırılması çağrısında bulunmuştur. Öğrenciler bunu kabul etmemiştir. İpekçi öğrencilerin haklı olduğu durumları tespit ederken olayların büyümemesi için de uğraş vermiştir. Yazar işgalin demokrasilerde yeri olmakla beraber bu eylemin sakıncalarından sık sık söz ederek öğrencilere bir an önce işgal eylemine son vermeleri konusunda çağrılarda bulunmuştur. Ayrıca öğrencilere şiddete başvurmamaları ve işgali uzatarak başka öğrencilerin sınavlara girme hakkına engel olmalarını konusunda uyarılarda bulunmuştur. Yazara göre işgaller tam da yıl sonu final sınavları dönemine denk düştüğü için sınava girmek isteyen ve mezun olmak isteyen öğrencilerle eylemci öğrencilerin arasının açılması tehlikesi vardır. Bunu *Her Gün* gazetesi de sık sık dile getirmiştir. İpekçi,

işgal sürdükçe öğretim üyeleri ile öğrencilerin arasının bozulabileceği tehlikesine de işaret ederek, öğretim üyelerine öğrencilerin taleplerinin haklılığından söz ederek hızla bunları değerlendirmelerini isterken, öğrencilere işgallerin uzlaşma ortamını zedelediğini hatırlatmaktadır. Öğrenciler reform istemektedir ve isteklerini üniversite yönetimlerine sunmuştur ancak işgal sürdüğü sürece bu taleplerin nerede görüşüleceğini sorgulayan yazar (1968, 18 Haziran) bunun için en uygun yerin üniversite içi olduğuna işaret eder. Abdi İpekçi'nin yazıları ve özel görüşmeleri ile İstanbul Üniversitesi Senato'su ile İşgal Komitesi arasında görüşme sağlanabilmiştir.

Öğrencilerin oluşturduğu işgal komitelerinin talepleri *Milliyet*, *Cumhuriyet* ve *Tercüman*'da 11 Haziran-3 Temmuz arasında ilk ve yedinci sayfadan yayımlanmış, böylelikle basın öğrenci taleplerini kamuoyuna duyurmuştur. *Her Gün* gazetesinde bu talepler daha özet halinde, kısa biçimde yer almıştır.

Milliyet ve *Cumhuriyet*'in ikinci sayfalarında Eğitim Sorunları Tartışması köşesi ve Cumhuriyet'in "Ne Diyorlar? Ne İstiyorlar?" köşesinde hem öğretim üyelerinin olaylarla ilgili düşüncelerine yer verilmesi hem de öğrencilerin neden böyle bir eyleme kalkıştıklarını açıklamaları ve taleplerini belirtmeleri basının "forum" işlevi yüklenmesine örnek teşkil etmektedir.

Yine *Cumhuriyet* gazetesinin 17 Haziran tarihli imzasız başyazıda öğrencilerin birlik olamamasının ve bazı "kenara itilen" öğrenci derneklerinin arkalarına siyasi partileri alarak hareketleri "dejenere etmek, politikaya bulaştırmak ve olayı bir sağ-sol çatışmasına götürmek çabasında" olduklarına işaret edilmiştir. Yazıda öğrencilerin birlik olması, iyi organize olması ve liderliğin oluşturulması salık verilmiştir.

Müzakereci tutum çerçevesinde basın öğrencilerin yanında öğretim üyelerine üniversite sorunlarını gidermeleri ve reform yapmaları doğrultusunda çağrılar yapmıştır. Örneğin İlhan Selçuk (1968, 17 Haziran) "aydın profesörleri" reform konusunda öğrencilerin yanında olmaya davet etmiştir. Benzer görüşle, İstanbul Üniversitesi'nde Rektör Egeli'nin 24 Haziran'da İstanbul Üniversitesi'ni tatil edince, Selçuk'a göre "kapatılınca" yazar bunun çok sorunlu bir tutum olduğuna, "görevden kaçmak" olarak algılandığına işaret etmiştir (1968, 26 Haziran).

İşgallerin öğrencilerin zaferiyle ve uzlaşma içinde bitirilmesini basın takdir etmiştir Haziran ayı sonunda olaylar yatıştığında Avrupa'daki öğren-

ciler gibi “taşkın davranmadığı” için Türk gençlerini kutlamışlardır. Hatta *Milliyet* gazetesinde işgallerin kaldırılması sırasında yönetim ve öğrenciler arasında ortaya çıkan duygusal anlar manşetten aktarılmıştır (1968, 22 Haziran). Bazı öğretim üyelerinin sevinçten ağlayarak, bazı eylemci öğrencilerin hocalarını kucaklayarak mutlu kavuşma görüntüleri gazetenin baş sayfasında yer almıştır. *Cumhuriyet* gazetesinde de işgallerin öğrencilerin taleplerinin karşılanması sözüyle bitirilmesi “bayram havası” olarak değerlendirilmiştir (1968, 23 Haziran).

Basın işgaller sırasında burada örnekleri görüldüğü üzere adeta farklı taraflar arasında (hükümet-üniversite yönetimleri öğrenciler) arabuluculuk yapmaya çalışmış, sorunların teşhisi ve acil biçimde çözülmesi, öğrencilerin de dikkat etmesi gereken hususlar konusunda uyarılarda ve önerilerde bulunmuştur.

İşgaller Sırasında Basında Eğitim Tartışması

Günlük gazetelerde işgaller sırasında üniversitelerdeki sorunlara geniş yer ayrılmıştır. Özellikle *Milliyet* ve *Cumhuriyet* gazeteleri farklı paydaşlarla eğitim sorununu tartışmaya açmıştır. *Hürriyet* ve *Her Gün* gazetelerinde böyle tartışmalar yer almamıştır. *Cumhuriyet*, *Milliyet* ve *Tercüman* gazetelerinde köşe yazarları üniversite işgalleri üzerine yazılarında öğrencilerle empati kurmuş “biz de bir zamanlar öğrenciydik” diyerek, mağdur durumda olduklarını düşündükleri öğrencilerle kendi yaşadıkları haksızlıkları, zorlukları, adaletsizlikleri dile getirmişlerdir. Örneğin, *Cumhuriyet* gazetesinin 1960’lı yıllarda en çok okunan yazarlarından İlhan Selçuk “Her Sınıfta On bin Sayfa” adlı köşe yazısında (1968, 17 Haziran) durumu okurların duygularına da seslenerek şöyle ifade etmiştir:

Hepimiz öğrenci olduk. O günlerin anıları taptaze yaşar içimizde. ..Günlük hayat ile okul arasındaki çaprazı bir türlü sökemeyen gençlik, diploma peşinde kahrederdi kendini. ..Meşhur hocalar fakültenin koridorlarında salına salına dolaşır, asistanlar üstadların eteği peşinden ayrılmaz; koridorlarda kitap karaborsası, not ve teksir işleri üstüne yürüyen piyasa yıl sonuna doğru kızışırdı. Profesörler de uzun kitap yazardı hani...Cümlesi uzun, paragrafı uzun, bölümü uzun, otuz altı kısım tekmili birden...O zamandan bu zamana üniversite hayatının koşulları hafiflememiş, ağırlaştırılmıştır.

Üniversite yönetimlerinin eğitimle ilgili sorunlara yönelik duyarsızlığına

eleştirileri *Tercüman* gazetesinde de görmek mümkündür. 19 Haziran tarihli Nazlı Ilıcak'ın yazdığı Başyazıda Türkiye'nin en eski ve en büyük üniversitesi senatosunun "acziyet" içindeki hali ve yöneticilerin eğitim-bilim yerine şahsi çıkarlarının peşinde koşmaları alaycı bir dille şu şekilde ele alınmıştır:

İstanbul Üniversitesi Senatosunun tam bir şaşkınlık ve pusulasızlık içinde bocalamakta olduğunu, dümensiz bir gemi gibi dalgalar arasında sallanmakta bulunduğunun en sağlam belirtisini yine bizzat kendisi veriyor. Boğazın ta öbür ucundan, iki gün ara ile, çıkan boğuk ses mantıksızlığın, insicamsızlığın birer şaheseri sayılsa yeridir... Senatonun yumuşak koltuklarına dayananlar diyemeyeceğiz, çünkü artık oralara yaslanmadan hariçten gazel okuyorlar, bu Profesörler hala fırtınaya tutulan bir gemiden safra atarak kurtulmak ister gibi bir davranışa ve anlayışa sahipler. Dipten gelen büyük dalganın önemini ve şumulünü bir türlü idraklerine sığdıramıyorlar. Bugün artık yalnız öğrenciler değil, fakat Türk umumi efkarı da perakendeciliğe ve işportacılığa son verilerek üniversitede temelli reform yapılmasını ve verimli bir düzen kurulmasını istiyor. Hasis, ufak ve çok aşağılık şahsi çıkarlar ve dayanışmalar üzerine kurulmuş bir sistem yıkılmalı ve yerini çok enginlerden esen bir bilim havasına bırakmalıdır.

Üniversitelerin sorunları ve reform yapılması gereksinimi sağ-sol ideoloji ayırt etmeksizin söz konusu basının tümünde yer almıştır. Üniversite reformu öğrenci hakları veya eğitim kalitesinin yükseltilmesinden de öte yukarıdaki alıntıda da görüldüğü üzere Türkiye'de bilimin gelişmesi ve dolayısıyla ülkenin kalkınması açısından zorunlu bulunmuştur. Hatta İlhan Selçuk üniversite yönetimlerine, öğretim üyelerine seslenerek (1968, 26 Haziran) öğrencilerle iş birliği yapılmasını ve işgal eylemini üniversitelerde reform yapılması için fırsat olarak değerlendirilmesini önermiştir

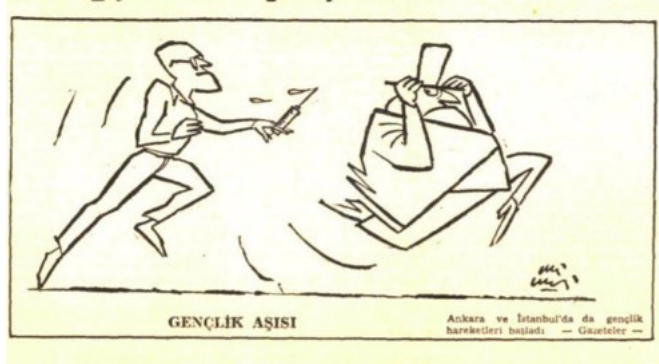
“Devrimci Gençler” “Yozlaşmış Düzene” Karşı

İşgaller sırasında basının başka bir ortak özelliği de dönemin Türkiye'sinde üniversite öğrencisi olmanın getirdiği prestijli konum ve siyasi kültürde güçlü bir yere sahip olan “gençlik miti” (Lüküslü, 2019) dolayısıyla üniversite öğrencilerine gösterilen saygı ve güvendir. Öğrencilere üniversitede reform yapma sorumluluğu yüklenirken özellikle *Cumhuriyet* ve *Tercüman* gazetelerinde profesörler gençlik kategorisinin karşısına konumlandırılmış olumsuz özellikler atfedilmiş bir zümredir. Bu konumlan-

dırma Emin Alper’in 27 Mayıs 1960 sonrasında Kemalizmin “Jakoben ahlakının yeniden doğuşu” olarak kavramlaştırdığı şemaya uygundur (Alper, 2009:274-275). Öğrenciler eylemlerini ahlaki bir pozisyonla (Alper’in Jakoben ahlakı olarak kavramlaştırdığı pozisyonla) kendi zümre çıkarlarını değil de idealist biçimde üniversite reformu için uğraşan bir zümre olarak tanımlamalarıyla meşru kılmışlardır. Basın da yukarıda da işaret edildiği üzere bu yaklaşımı paylaşmıştır. Öğrencilerin işgal sırasında “kolay sınıf geçmek” “bedava diploma almak” gibi amaçları olmadığı yönündeki beyanatları buna örnektir. Her üniversitede olmasa da daha çok sol görüşlü öğrenciler örneğin İktisat Fakültesi öğrencileri “halktan yana eğitim” istediklerini basına bildirmişlerdir. Bu aslında son derece soyut ancak aynı zamanda ahlaki bir söylemdir; o günün toplumlarında üniversite eğitimine toplumun çok küçük bir azınlığı ulaşabildiği için öğrenciler ayrıcalıklı toplumda olmalarına rağmen “halktan yana eğitim” talep etmektedirler.

Öğretim üyeleri, özellikle profesörler ise yukarıda *Tercüman* gazetesinin başyazısında da alıntılanıldığı üzere eğitim-bilim veya toplumun gelişmesi yerine kendi maddi çıkarına, şahsi itibarına odaklanan güç grubu olarak betimlenmiştir. Bu durum iki uç siyasi yelpazenin temsilcisi olan özellikle *Tercüman* ve *Cumhuriyet* gazetesi için geçerlidir; *Hürriyet* gazetesinde köşe yazıları, tartışma yazıları yoktur ve olaylarla ilgili herhangi bir yorumda bulunulmamıştır. *Milliyet* gazetesinde ise daha uzlaşmacı tavır içinde iki “taraf”a (öğrenciler ve öğretim üyeleri) karşı da saygılı ve özenli dil kullanılmıştır.

Tercüman ve *Cumhuriyet* gazetesindeki karikatürler, çizimler de yukarıda belirtilen algıyı destekleyen yöndedir. Henüz eylemlerin başında, 14 Haziran’da *Cumhuriyet* gazetesinde bir karikatürde gençler öğretim üyelerine “gençlik aşısı” yapmaya çalışırken, yöneticileri/iktidarı temsil eden bir karakter de kaçmaya çalışırken resmedilmiştir.

Gençler henüz yeni eyleme kalkışmışken bile bozuk yapıyı tamir edecek güç olarak betimlenmiştir. Benzer biçimde, *Cumhuriyet*'in saygın başyazarı Nadir Nadi (1968, 16 Haziran) sistemin “uyuşukluk ve nemelazımcık zihniyetinden” dolayı değişmediği için gençliğin oluşan “bunalım” a çare aramak zorunda kaldığına değinmiştir. Aslında gençler “bunalımda” değildir, onların sorunlarına eğilmeyen ve bunlara çare bulmayan “yaşlılar” (otorite-yetki sahipleri) gençleri bunaltmıştır. Gençlik üniversite sorununu, hatta eğitim sorununu çözmek için harekete geçmek zorunda kalmıştır. 1968 yılında birçok ülkede hâkim olan “gençlik bunalımı” söylemine ilişkin olarak *Cumhuriyet* gazetesinin köşe yazarlarından Ecvet Güresin de üniversite yönetimleri, kıdemli öğretim üyeleri, eğitim sorunları ve üniversite sorunlarını çözmemeleri dolayısıyla gençlerin haklı olarak “bunaldığını” şöyle ifade etmiştir:

Biri yüksek öğretim kurumlarının tek tek veya toplu olarak kendine özgü problemleri, diğeri ilkokuldan başlayarak yüksek öğretime kadar topyekûn eğitim düzeni. Birincinin içinde üniversite özerkliğinin çıkarlar yüzünden ters yöne doğru itilen ve yalnız üniversitenin siyasi iktidar karşısında belirlenen anlamı vardır, yamalı bohça halindeki 4936 sayılı kanun vardır. Köhnemiş eğitim metodları, hoca-öğrenci ilişkileri, tam çalışma vardır. Ayrıca köhnemiş eğitim metoduna paralel giden öğrenci çokluğu, kürsü düzensizlikleri, otokontrol sisteminin kurulamaması, **öğrencileri bunalımdan alıkoyacak tedbirlerin alınmaması v.s. vardır**

İlhan Selçuk da “Eğitimde Bezirgân Ruhu” adlı köşe yazısında (1968, 25 Haziran) gençliğin aslında sadece üniversitelerdeki sorunlardan değil ülkenin tümüne çöken adaletsizliklerden bunalmış olduğunu iddia eder. Gençler riskleri üstlenerek adaletsizliğe karşı direnişe geçmiş, başkaldır-

mışlardır. Yazar, gençliğin başkaldırısını şu şekilde anlatır:

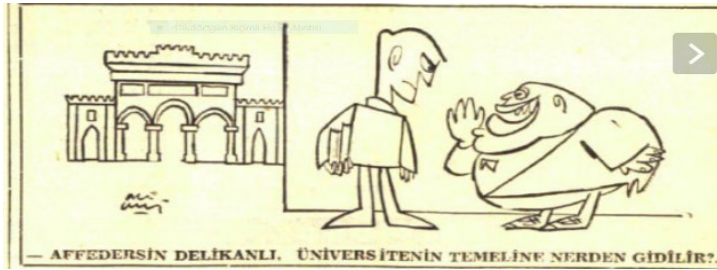
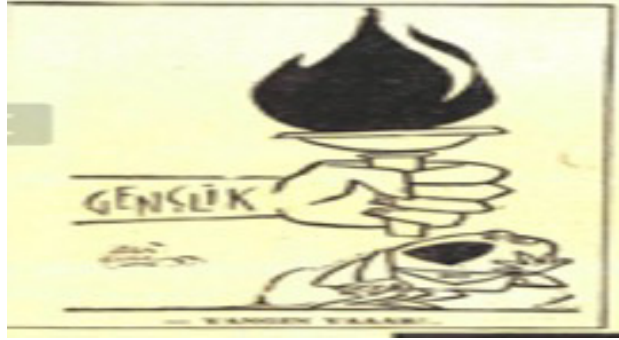
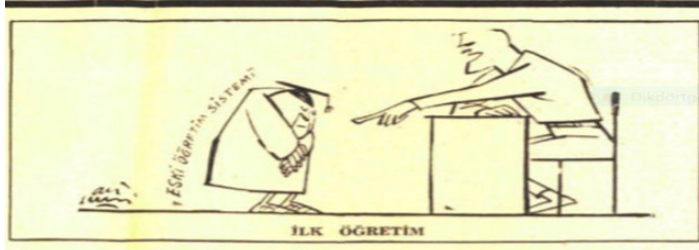
Gençlik bunalıyor... dedikleri zaman bunalımın toplumun kirli havasından ileri geldiğini itiraf etmeliyiz. Adaletsizlik ve erdemsizlik bizim toplumun yaşamına ağır bir sis gibi çökmüştür. Bazı ciğerler bu zifiri teneffüs etmeye alışmış olabilirler; gençliğin körpe ve temiz ciğerlerinden aynı alışkanlığı bekleyemeyiz.

Cumhuriyet ve *Tercüman* gazetelerinde üniversite öğrencileri -gençlik-idealist, aydınlanmacı, ilerici, dinamik kesim olarak resmedilirken kıdemli öğretim üyeleri bencil, çıkarıcı, öğrencileri ve bilimle yeteri kadar ilgilenmeyen, kendi küçük hesaplarında ve tartışmalarında boğulmuş, intihal yapan, maddi çıkarını düşünen, hiyerarşide yükselmek için türlü türlü oyunlara başvuran, çeşitli suçlara ve ahlaksızlıklara bulaşmış, eski kafalılar olarak betimlenmiştir. Örneğin, *Tercüman* gazetesinin Toparlanmayan Profesörleri Elbette Toparlarlar!" adlı bir başyazısında (1968, 15 Haziran) profesörler şöyle tarif edilmişlerdir:

Üniversiteli gençlerin boykotlarını, binaları işgallerini sanki Avrupa ve Asya'da bazı memleketlerde meydana gelen olayların bir kopyası ve özentisi saymak ve göstermek hevesi, realitelere, yurdumuzun hakikatlerine hiç uymaz. Çünkü bizdeki öğrenci hareketleri, üniversite yönetici ve profesörlerinin uzun yıllardır sürüp giden vurdumduymazlıklarının bir sonucudur. **Profesörler, sadece kendi çıkarlarını sağlamak konusunda hassasiyet gösterirler, bol bol, güya ilmi Avrupa seyahatleri yaparlar, ceplerini dövizlerle doldurarak yurda birer muhteşem otomobille dönerler.** Bazen yıllarca süren bu yoklukları sırasında fakültedeki kürsünün ve derslerin ne halde olduğunu bir saniye olsun hatırlarının ucuna getirmezler. Üniversite muhtariyetine saygı olsun diye bu tutumun hesabını kimse de kendilerine soramazdır. İlim ile kazanç hırsı öyle yan yana ve kuzu kuzu beraber yaşayacak nitelikte değildir. Hakiki ilim, az çok feragat ister, sükün içinde çalışmak ister.

Yukarıda sıraladıklarımız dışında özellikle profesör kadrosu yazdıkları kitaplarını öğrenciye aşırı pahalıya satmakla, sınavları düzgün okumamakla, öğrencilere sınavlarda zulüm uygulamakla, onlarla aşırı hiyerarşik ve otoriter ilişki kurmakla suçlanmışlardır. *Tercüman* gazetesinde de öğretim üyelerinin özellikle "profesör" kadroları eğitim ve bilimle uğraşmak yerine muayene açmak, üniversiteye alımlardan haksız kazanç sağlamak, yani daha fazla para kazanma, rütbe, şan-şöhret peşinde oldukları ifade

edilmiştir. Öğretim üyeleri, özellikle profesör kadroları, Tıp Fakültesi ve Hukuk Fakültesi hocalarına ilişkin basında hayli olumsuz yargı olduğu söylenebilir. Bu durum *Cumhuriyet* gazetesindeki şu karikatürlerde de gözlemlenmektedir:

Tercüman gazetesinde de sırasıyla 13, 18,19 ve 26 Haziran tarihlerindeki karikatürler de benzer gösterge (öğrencilerin sorunları çözmeye çalıştığı, ilerici güçler olarak) iletmektedir:

Öğrenciler kendi çıkarlarını demokratik biçimde savunan bir toplumsal grup/zümre olarak değil de çıkarıcı profesörlerin karşısına konumlanmış ahlaki pozisyonlarından dolayı haklıdırlar ve desteklenmektedirler. Bu durum özellikle “gençlik mitini” ve “zinde güçler” olarak devrimci gençlik söylemini sahiplenen sol Kemalist aydınlar da (Ulus, 2011:20-42, 92-114) örneğin İlhan Selçuk’un yazılarında daha ön plana çıkmıştır. İlhan Selçuk’un köşesinde işgaller sırasında öğretim üyelerini suçlayıcı veya alaycı bir dil kullanılmış, gençlik ise yüceltilmiştir. İlhan Selçuk üniversitedeki

sorunları politik ekonomi açısından ele alarak temel sorunun “kapitalist düzen” olduğunu vurgulamıştır. Bu düzende öğretim üyeleri yozlaşmıştır, öğrenciler bu duruma tepkilidir. Selçuk (1968, 14 Haziran) bazı öğretim üyelerinin (özellikle Tıp Fakültesi, Mühendislik gibi branşlarda) “çıkarcı şebekesi” kurduğunu ve onların gerçek bilim insanlarını engellediğini iddia etmiştir. Yazar “mutlu azınlık” olarak tanımladığı bu kesimin üniversiteyi yozlaştırdığını öne sürmüştür. Yazar olumsuz ifadelerle betimlediği profesörlerin öğrencileri bilerek “çaktırdıklarını” bu şekilde kendi kitaplarını öğrencilere satarak menfaat sağladığını iddia etmektedir.

Selçuk, üniversiteleri “batak” olarak betimlemiş ve öğretim üyelerinin büyük bir kısmının yozlaşmış bir “çıkarcı şebekesine” ait olduğu belirterek sadece küçük bir azınlığın gerçek bilim insanı olduğunu ancak onların da iktidar sahipleri tarafından baskı altında tutulduğuna işaret etmiştir. Selçuk’un “Üniversite olaylarının anlamı” (1968, 14 Haziran) yazısında durum tespiti şu şekildedir:

Mutlu azınlığın hizmetinde tabip ordinaryüsler...ticaret odalarının yüksek ücretli profesörleri...komprador firmalarında danışman doçentler... klinik tefeciliğinde vurgun peşine düşmüş dekanlar...iktidar sahiplerinin elini eteğini öperek teminat arayan rektörler...tıp fakültelerine satın aldıkları pahalı makinelerin komisyonlarında doymak bilmez para hırsını tatmin edenler...bilirkişi raporlarında dünya kültür ve bilim klasiklerine yasak levhası asanlar...vurgun ve menfaat klikleri..kitap hırsızları..fikir korsanları..

Bu karnaval alayı yıllardan beri üniversite çatısının altında barınmaktadır. Çoğu zaman üniversite hakkında kapalı odalarda anlatılan akıl almaz rezaletlerin yüzde biri gazete sayfalarına geçer. Üniversitenin ne biçim batacak olduğunu en çok içinde bulunan öğretim üyeleri bilirler. Üniversite öğretim üyeleri arasında eli öpülecek nice kişiler de vardır. Ama bir türlü seslerini duyuramazlar. Çünkü hâkim gruplar öylesine teşkilatlı ve öylesine güçlüdürler ki, yüzü aydınlığa dönük bir avuç bilim adamını baskı altına almışlardır.

Tercüman gazetesinde Başyazıda (1968, 28 Haziran) Cerrahpaşa Tıp Fakültesi öğrencilerinin talepleri arasında öğretim üyelerinin “tam gün çalışması” yer alınca bu öğretim üyeleri sert biçimde eleştirilmişlerdir Öğrenciler, öğretim üyelerinden çok daha fazla idealisttir; üniversiteye, bilime,

insanlık için hizmet etmeye adanmışlardır. Hatta *Tercüman* Gazetesinde “Öğrenci İstekleri Masumdur” adlı başyazıda (1968, 28 Haziran) öğrencilerin taleplerinin “masum” olduğu, öğretim üyelerinin tam gün çalışmasının sadece öğrencilerin değil, bütün toplumun yararına olduğu belirtilmiştir. Gazetede öğrencilerin tam gün çalışma talebinin kamuoyuna duyurulmasında, kamuoyunun vicdanına seslenerek protesto eylemlerine duygusal destek sağlanmasına da çalışılmıştır:

Ne istiyorlar öğrenciler? Profesörler dışarıda uğraşmasın...Hastanede hasta ayartıp muayenesine götürmesin. Üniversite yerine, davalar alıp vaktini mahkemede geçirmesin...Kitaplardan fahiş para kazanma yollarını aramasın...**Ama her insafılı yurttaş, mesela Tıp Fakültesi talebesinin şu masum dileğinde onlarla beraber olmaz mı? Bu asi üniversite gençleri, biliyor musunuz ne kadar ağır bir talepte bulunuyorlar? Ellerinizi vicdanınızın üzerine basın ve hükmünüzü verin...**

Profesörler bütün güçlerini ve zamanlarını üniversitedeki faaliyetlerine tahsis etsinler, dışarıda çeşitli işlerle uğraşarak, yahut hastanelere başvuran hastaları ayartarak özel muayenehanelerine götürmek yolu ile bu biçareleri sızdırmassınlar...**Tıphıların bu isteğine hay Allah sizden razı olsun, geliniz alnınızdan öpeyim demeyecek -Profesörler hariç- bir Türk bulunur mu?**¹

Gençliğe olan saygı ve desteğe dönersek, bunun altında milliyetçi duygularla “bizim gençliğin” batıdaki gençlik gibi yanlış yapmayacağına olan inancın yattığını belirtmek gerekir. Medyada dünyadaki gençlik ile bizdeki gençlik karşılaştırılmış, Türkiye’deki gençliğe daha “olumlu” görülen nitelikler atfedilmiştir. “Bizim gençlik” “Türk gençliği” asildir, olgundur, ahlaklıdır, bilinçlidir, vakurdur. Dönemin iktidar partisinin Adalet Partisi’nin (AP) olayları “özenti” ile açıklamasına iktidarı genellikle destekleyen *Tercüman* bile örneğin 15 Haziran’daki yazı ile milliyetçi duygularla karşı çıkmıştır. Yazıda belirtildiği üzere Türk gençliği farklı özelliklere sahiptir; bu nedenle gençliğin batıdaki eylemlere özenmesi mümkün değildir:

Biz, iyi insanlar, iyi gençlerle dolu fakir bir ülkeyiz. Bu gerçeği ne tacirlerimiz ne hükümet adamlarımız ne de hocalarımız unutsunlar. Bu çocuklar, kız arkadaşlarına “kardeş” gözüyle bakanlar, hocalarında “ideal insan” arayanlardır.

Değerlendirme

1968 Baharında üniversite işgalleri dalgasında Türkiye’de tirajı en yüksek üç gazete öğrencileri eylemlerinde haklı bulmuş, protestoları meşru olarak değerlendirmiştir. 1961 anayasasının getirdiği özgürlükçü ortam ile demokrasi çıtasının basında yükseldiği görülmektedir. Öğrencilerin üniversitelerini işgal etmeleri basında demokratik sınırlar içerisinde yeri olan hukuki ve meşru bir eylem olarak değerlendirilmiştir. Basın, öğrencilerin eylemlerini demokratik açıdan meşru bulmuştur. Bu konuda bir fikir ortaklığı vardır ve kanunlara göre işgal ağır bir suç teşkil etmesine rağmen (Toprak: 2019, 253) eylemler demokratik rejimlerde mevcut olan “direniş hakkı” bağlamında değerlendirilmiştir. Bu yönde kesin bilimsel kanıt sunmak güç de olsa, 1968 baharı/yazında birçok ülkenin aksine işgallerin öğrencilerin zaferi ve uzlaşmayla sona ermesinde, kamuoyu desteğinin yaratılmasında basının olumlu rolü olduğu ileri sürülebilir.

Bu tutumda öğrencilerin siyasal bir hedefle ve ideolojik-siyasal kamplara ayrışmadan hep birlikte gerçekten üniversite sorunları üzerine eyleme kalkışmalarının en önemli belirleyici olduğu gözükmektedir. Üç basın organı da eylemlerin herhangi bir parti-örgüt önderliğinde gelişmeden, “kendiliğinden eylem” olduğuna dikkat etmişlerdir. Hatta AP sözcüsünün o yöndeki beyanatlarına karşı *Tercüman* gazetesi de eylemlerde milliyetçi-muhafazakâr öğrenci temsiliyetinin varlığına ve desteğine işaret etmiştir. Eylemler zaten sol görüşlü öğrencilerin ağırlıkta olduğu üniversitelerde başlamamıştır. Gençlerin (Paris’te olduğu gibi) sokağa çıkıp taşkınlık yapmamaları, kamu yaşamını zora sokacak eylemlerde bulunmamaları, şiddete baş vurmamaları da basının olumlu tutumunun ana nedenlerinden biridir. Hatta gençler Batıdaki akranları gibi kırıncı-yıkıcı davranışlar sergilememeleri bakımından takdir toplamıştır. Başka ülkelerin gençliğine göre Türk gençliği asil, vakur, bilinçli davranışlarıyla övülmüştür. Gençlerin, Türkiye toplumunun geleneklerini aşarak “cinsel özgürlük” yönünde taleplerde bulunmaması da muhafazakâr basın tarafından takdir toplamıştır.

Bunların yanında Avrupa’da, ABD’de çok daha iyi şartlarda eğitim gören öğrenciler bile eyleme geçmişken Türkiye gibi “geri kalmış”, “refah düzeyi düşük”, “eğitimle ilgili birçok sorunu olan ülkede” öğrencilerin eylemleri haklı görülmüştür. Kendi gençlik dönemlerine dönen köşe yazarları, gençlere empati ile yaklaşmış, kendilerine hak vermişlerdir. Köşe yazarları kendilerinin de üniversite eğitimleri süresince birçok sorunla karşılaştıklarını hatırlayarak, otorite karşısında ezildiklerini hissettikleri öğrencilerin

yanında saf tutmuşlardır.

Makalede değindiğimiz veriler, basında “gençlik mitinin” güçlü biçimde benimsendiğine işaret etmektedir. Emin Alper’in 1968 üzerine tezinde ileri sürdüğü şekilde bağımsızlık savaşı verilen ülkelerde yozlaşmış ve sistemle (hatta sömürücü/işgalci) güçlerle iş birliğine gitmiş “yaşlı” neslin karşısında “gençliğe” ulusalcı, idealist, romantik devrimci rol biçilebilmektedir. Basının güçlü kalemleri öğretim üyelerini, özellikle kıdemli öğretim üyelerini türlü “yozlaşmışlık ve ahlaksızlık” içinde betimlerken öğrencileri saf niyetlerle, idealist biçimde mücadele eden ilerici güçler olarak resmetmiştir.

---

¹ Türkiye’de ilk endüstrileşen ve tirajı 1 milyona çıkan gazete *Hürriyet*’tir. *Hürriyet* gazetecilikte beklenmedik bir devrim yaparak yayınladığı haberlere resimler eklemiş, gazetede çizgi romanlara yer vermiştir. 1960’lı yıllarda günlük gazetelerin tirajı genel olarak yükselmiştir. Gazete, artık kitle iletişim aracına dönüşmekte ve popüler kültürü yaygınlaştırmaktadır. *Hürriyet* gazetesinin kitleselleşme yolunda elde ettiği başarıyı gören Ali Naci Karacan, 1950 yılında *Milliyet*’i çıkarmaya başlamıştır (Oktay, 2009:50). *Milliyet*, Abdi İpekçi’nin yönetiminde aydın kesimi de kendine çekmeye çalışan bir yayın politikası izlemiştir. *Milliyet*’in 1960’lar boyunca tirajı 300 000’i aşmıştır. *Cumhuriyet* gazetesinin tirajı, o dönemde çok okunan İlhan Selçuk’un da yazar kadrosuna katılmasıyla beraber 1960’larda 1 milyona çok yaklaşmıştır. *Tercüman* bir bocalama dönemi geçirdikten sonra iş adamı Kemal Ilıcak tarafından satın alındıktan sonra yeni bir atılım içine girerek Adalet Partisi yanlısı yazarları kadrosuna alıp iktidarın en kuvvetli taraftarı olarak hızla gelişmiştir. *Tercüman gazetesi 1968’de tirajı en yüksek ikinci günlük gazete haline gelmiştir*. Bunda özellikle dini hikâye ve roman tefrikalarının rolü olduğu öne sürülmüştür. 1968 yılında tirajı 300 000 civarındadır. (Eryentür, 1971).

² Örneğin, bkz., Güresin (20 Haziran 1968), (29 Haziran 1968); Selçuk (26 Haziran 1968).

³ İstanbul Üniversitesi Senatosu Rektör Ekrem Şerif Egeli Başkanlığında 14 Haziran’da toplanmış, öğrencilere işgalin ağır bir suç olduğu konusunda uyarılarda bulunularak acil olarak bırakılması çağrısında bulunulmuştu. Senato öğrencilerin sorunlarının ve taleplerinin görüşülmesi için işgalin bırakılması gerektiğini ön koşul olarak bildirmişti. Toprak (2019).

⁴ Bkz. Kaynakça, *Cumhuriyet*, *Milliyet*, Eğitim Tartışmaları.

⁵ Alper burada “gençliğin” Kemalist kesimler tarafından Adalet Partililer karşısında konumlanmasından söz etmektedir ancak kavramlaştırılması basında öğrenciler-profesörler arasında çizilen karşıtlığa da uymaktadır.

⁶ Örneğin, bkz., *Hürriyet*, 14 Haziran 1968: “Boykota İktisat, Tıp ve Edebiyat Fakültesi de Katıldı. Boykotçu öğrenciler “Kolay sınıf geçmek veya bedava diploma almak için yapmıyoruz” demişlerdir. İktisat Fakültesi öğrencileri “Biz halktan yana bir eğitim sisteminin uygulanmasını istiyoruz” demişlerdir”.

⁷ Vurgular eklenmiştir.

⁸ Örneğin, Selçuk (18 Haziran 1968); Alp, (16 Haziran 1968); Başyazı (isimsiz), (27 Haziran 1968).

⁹ Vurgular aslı gibidir.

¹⁰ Örneğin, Alp (16 Haziran 1968) ; Başyazı (imzasız), (27 Haziran 1968).

¹¹ Sırasıyla: (14 Haziran 1968), *Cumhuriyet*, 1, (19 Haziran 1968), 1, (26 Haziran 1968), 1, 30 (Haziran 1968), 1, (1 Temmuz 1968), 1.

¹² Elbette söz konusu yazarların yanlış bilgi aktardığını, üniversitelerde bu tip sorunlar olmadığını, yozlaşmış öğretim üyeleri bulunmadığını iddia etmek mümkün değildir; hatta tartışmalarına katılan birçok öğretim üyesi de benzer sorunlardan söz etmiştir. Burada basında özellikle *Cumhuriyet* ve *Tercüman* gazetelerinin köşe yazarlarınca öğrenci ve öğretim üyelerine ilişkin birbirine zıt söylemlerin tekrar tekrar kullanılmasının okurlar üzerinde algı yaratmada etkin olduğunu ve muhtemelen bunun amaçlandığına işaret edilmektedir.

¹³ Vurgular eklenmiştir.

KAYNAKLAR

***Cumhuriyet* Gazetesi Haberler:**

[1] (1968, 14 Haziran), İstanbul’da Tıp, Edebiyat; Ankara’da Fen Fakültesi de boykota katıldı: Öğrenciler görüşmeye başlamak için bazı şartlar ileri sürüyorlar”, ss. 1,7.

[2] (1968, 14 Haziran), “Cerrahpaşa asistanları: Full time gerçekleşmeli”, ss. 1,7.

[3] (1968, 14 Haziran), “Demirel üniversite olayları İçin konuştu: ‘Mesele ciddidir’: Bakanlar Kurulu durumu görüştü”, ss. 1,7.

[4] (1968, 14 Haziran), “İstanbul’da İktisat, Tıp, Edebiyat Fakülteleri de işgal edildi: Öğrenciler görüşmeye başlamak için bazı şartlar ileri sürüyor”, ss. 1, 7.

[5] (1968, 15 Haziran), “Profesörler Boğaz’da gizli toplantı yaptı”, ss. 1, 7.

[6] (1968, 15 Haziran), “Ekrem Şerif Egeli Demirel’e verdiği muhtırayı açıkladı: “İstanbul’da yeni bir üniversite kurulmalıdır”, ss. 1, 7.

[7] (1968, 15 Haziran), “İstanbul Edebiyat Fakültesinde kanlı olaylar: Öğrenciler birbirine girdi, 50 kişi yaralandı: Boykot kırıcıları taş ve sopa kullandılar, ss. 1, 7

[8] (1968, 15 Haziran). “Öğrenciler dün birbirine girdi, 50 kişi yaralandı”, ss. 1, 7.

[9] (1968, 16 Haziran), “Özel Yüksek Okullarda sınavlar ertelendi”, ss.1,7.

[10] (1968, 17 Haziran), “Gazi Eğitimde boykot sona erdi”, ss. 1, 7.

[11] (1968, 17 Haziran) “Ankara, İstanbul ve Eskişehir sakin bir gün geçirdi: Boykotçular öğrenci örgütlerini tanımlıyorlar, ss. 1, 7.

[12] (1968, 18 Haziran), “Teknik Üniversite de işgal edildi: Öğrencilerin birçok isteği kabul ediliyor”, 1.

[13] (1968, 18 Haziran), “Öğrenciler, hiçbir örgüte bağlı olmadıklarını bildirdiler”, ss. 1,7.

[14] (1968, 18 Haziran), “Boykot Hareketi öncülerinden Nuhoğlu, esrarlı bir şekilde yaralandı”, ss. 1,7.

[15] (1968, 19 Haziran), “İşgal kaldırılırsa sınavlar 1 Temmuz’da”, ss. 1,7.

[16] (1968, 20 Haziran), “Sunay, boykotçu öğrencilerle konuştu, Senato’nun teklifine öğrencilerin cevabı: ‘İsteklerimiz ortadadır’”, ss. 1,7.

[17] (1968, 20 Haziran), “İktisadi-Ticari İlimler Akademileri yönetmeliği değiştirildi”, ss. 1,7.

[18] (1968, 20 Haziran), “Rektör Ferman Başbakanı rapor verdi”, ss. 1,7.

[19] (1968, 21 Haziran), “Senato dün de bildiri yayınladı”, 1.

[20] (1968, 21 Haziran), “İşgal kaldırılırsa sınavlar 1 Temmuz’da”, 1.

[21] (1968, 21 Haziran), “Yüksek Denizcilik ve Olgunlaşma da işgal edildi”, ss. 1,7.

[22] (1968, 21 Haziran), “Öğrenci hareketleri Senato’da tartışıldı”, ss. 1, 7.

- [23] (1968, 21 Haziran), “Senato arabulucu istemiyor”, ss. 1, 7.
- [24] (1968, 22 Haziran), “Senato, teklifleri işgal kalkmadan görüşmüyor”, ss. 1,7.
- [25] (1968, 22 Haziran), “Boykotçu ve de işgalciler içlerini döktü”, ss. 1, 7.
- [26] (1968, 22 Haziran), “İsteklerinin çoğu kabul edilen Ankara Hukuk öğrencileri bayram yapıyor: Senato, teklifleri işgal kalkmadan görüşmüyor”, ss. 1,7.
- [27] (1968, 22 Haziran), “Olgunlaşma’dan müşteriler kumaşlarını geri istiyorlar”, ss. 1,7.
- [28] (1968, 23 Haziran), “Üniversitelerde işgal ve boykotlar sona eriyor”, ss. 1, 7.
- [29] (1968, 24 Haziran), “İşgal devam ediyor”, ss. 1, 7.
- [30] (1968, 24 Haziran), “Üniversite olayları mecliste bugün de görüşülecek: Sorunların çözüm yolları 3 Yıl önce de gösterilmişti”, ss. 1,7.
- [31] (1968, 25 Haziran), İstanbul Üniversitesi kapatıldı”, ss. 1,7.
- [32] (1968, 25 Haziran), “İşgalle meseleler halledilemez”, ss. 1,7.
- [33] (1968, 26 Haziran), “Öğrenci istekleri kabul edilmiştir” “Konsey, işgali kaldırma kararı aldı”, ss. 1,7.
- [34] (1968, 26 Haziran), “Ankara’da Olgunlaşma direniyor”, ss. 1,7.
- [35] (1968, 27 Haziran), “Senato’nun toplanması ve kapatma kararını kaldırması bekleniyor: Üniversite bugün yöneticilere teslim edilecek”, ss. 1,7.
- [36] (1968, 27 Haziran), “Olgunlaşma işgalcileri mahkemeye veriliyorlar”, ss. 1,7.
- [37] (1968, 27 Haziran), “İ.T.Ü öğrencileri, isteklerini Rektör’e bildirdiler”, ss. 1,7.
- [38] (1968, 27 Haziran), “Akademilerin üniversite bünyesi içinde örgütlenmesi istendi”, ss. 1,7.
- [39] (1968, 28 Haziran), “İşgal kalktı: Eczacılık hariç, İstanbul Üniversite-

si binaları teslim edildi”, ss. 1,7.

[40] (1968, 28 Haziran), “Teknik Üniversite Senatosu, İşgalci öğrencilere üç gün mühlet verdi”, ss. 1,7.

[41] (1968, 29 Haziran), “Y. Teknik okulunu öğrenciler işgal etti; Dil ve Tarih’in Felsefe Bölümü tekrar boykota başladı”, ss. 1,7.

[42] (1968, 30 Haziran), “Öğrenciler, okulun adını Değiştirdi: İ.T.Ü Senatosu yarın toplanarak kapatma kararını görüşecek”, ss. 1,7.

[43] (1968, 01 Temmuz), “İnönü Demirel’e cevap verdi: Öğretim üyeleri reformlara eğilmediler”, ss. 1,7.

[44] (1968, 01 Temmuz), “Teknik Okul öğrencileri Çukursaray’ı da bugün işgal edeceklerini bildirdiler”, ss. 1,7.

[45] (1968, 02 Temmuz), “Senato’nun kararı: Üniversiteler açılacak, imtihanlar 15 Temmuz’da başlayacak”, ss. 1,7.

[46] (1968, 02 Temmuz), “İzmir Teknik Yüksek Okulunu da öğrenciler işgal etti”, ss. 1,7.

[47] (1968, 02 Temmuz), “Teknik Üniversite ve Teknik Okul işgali kaldırma kararı aldı”, ss. 1,7.

[48] (1968, 03 Temmuz), “Fakülte Genel Kurulları kabul ederse öğrenciler yaz dönemi hakkını eylül ayında kullanabilecek”, ss. 1,7.

[49] (1968, 03 Temmuz), “İşgalciler hakkında Tahkikat yapılıyor: Ankara’da 3 öğrenci tevkif edildi”, ss. 1,7.

[50] (1968, 03 Temmuz), “İ.T.Ü’deki işgal de sona erdi”, ss. 1,7.

[51] (1968, 04 Temmuz), “Savcılık, yöneticilerden belge istedi, soruşturma için fiili işgalin uygulandığı fakültelere başvuruldu”, ss. 1,7.

[52] (1968, 04 Temmuz), “Prof. Sungurbey ve Doç.Özek: “İşgal hukuka uygun bir direniştir”, ss. 1,7.

[53] (1968, 04 Temmuz), “İnönü: ‘İşgal ve boykot farklı şey değildir”, 1.

[54] (1968, 05 Temmuz), “Soruşturma hakkında öğrenci liderleri konuştu: İktidarın tutumu huzursuzluk kaynağı olacak, ss. 1,7.

[55] (1968, 05 Temmuz), “Öğrenciler temmuz-eylül sınavlarından birisine girebilecek”, ss. 1,7.

[56] (1968, 08 Temmuz), “İki teknik okulda işgal kalkıyor”, s. 1.

[57] (1968, 09 Temmuz), “Öğrenciler işgal sorununu paylaşmak için imza topladı”, ss. 1,7.

[58] (1968, 10 Temmuz), “Eczacılık Fakültesinde işgal yarın kalkıyor”, ss. 1,7.

[59] (1968, 11 Temmuz). “Sekiz Rektör Ankara’da toplandı üniversitede reform görüşülüyor, ss. 1, 7.

Cumhuriyet Köşe Yazıları:

[60] Güresin E. (1968, 12 Haziran), “Orada ve Türkiye’de gençlik”, s. 1.

[61] (1958, 14 Haziran), “Hastalık nerede?”, s. 1.

[62] (1968, 17 Haziran), “Örgütlenme fırsatı”, s. 1.

[63] (1968, 20 Haziran), “Sirayet tehlikesi önlenmelidir”, s. 1.

[64] (1968, 21 Haziran), “Genel görüşme”, s. 1.

[65] (1968, 23 Haziran), “İki taraflı çaba”, s. 1.

[66] (1968, 25 Haziran), “Kritik noktada”, s. 1.

[67] (1968, 27 Haziran), “Yeni bir dönem”, ss. 1,7.

[69] (1968, 28 Haziran), “Oyun içinde oyun”, ss. 1,7.

[70] (1968, 29 Haziran), “Kolomb’un yumurtası”, ss. 1,7.

[71] (1968, 04 Temmuz), “Sorular cevap ister”, s. 1.

[72] (1968, 16 Haziran), Nadi, N., “Kaosa çıkan yol”, s.1.

[73] (1968, 18 Haziran), “Çağrı”, ss. 1,7.

[74] (1968, 23 Haziran), “Düzeyden kökene”, ss. 1, 7.

[75] (1968, 26 Haziran), “Hınk deyciler!”, ss. 1,7.

[76] (1968, 30 Haziran), “Orada ve burada”, ss. 1,7.

[77] (1968, 04 Temmuz), “Sorular cevap ister”, s. 1.

[78] (1968, 14 Haziran), Selçuk İ., “Üniversite olaylarının anlamı”, s. 2.

[79] (1968, 18 Haziran), “Sarı dernekler, çıkarıcı profesörler...”, s. 2.

[80] (1968, 25 Haziran), “Eğitimde bezirgân ruhu”, s. 2.

[81] (1968, 26 Haziran), “Kapattım!”, s. 2.

[82] (1968, 27 Haziran), “Süleyman Demirel’in başarısı”, s. 2.

[83] (1968, 28 Haziran), “Zırva tartışmaları”, s. 2.

- [84] (1968, 1 Temmuz), “Özel Yüksek Okullar”, s. 2.
- [85] (1968, 26 Haziran), Velidedeoğlu H. V. “Artık konuşalım”, ss. 1,7.
- Cumhuriyet Tartışma-Fikir Yazıları:**
- [86] (1968, 15 Haziran), Kür İ., “Gençlik sorunu”, s. 2.
- [87] (1968, 16 Haziran), M.Ü. İktisat’lı Bir Genç, “Gençliğin serüveni”, s. 2.
- [88] (1968, 07 Temmuz), Çağlar, B. K., “Gençlikle ilgili soruşturma”, s. 2.
- [89] (1968, 17 Haziran), Mogol B. Ankara Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı, “Direnen üniversite gençliği”, s. 2.
- [90] (18 Haziran 1968), Nalbantoğlu E., İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğrencisi, “Yönetimde gençliğe söz hakkı tanınmalı”, s. 2.
- [91] (1968, 19 Haziran), Prof. Dr. Esen N., “Güzel dersler”, s. 2.
- [92] (1968, 20 Haziran), Prof. Dr. Tosun Ö., “Sebepler, çareler, ve yönetime katılma”, s. 2.
- [93] (1968, 23 Haziran), Öztürk S., Sinop Talebe Yurdu/İstanbul, “Reform değil devrim”, s. 2.
- [94] (1968, 23 Haziran), Bayar İ., “Gençlik neden böyledir?”, s. 2.
- [95] (1968, 23 Haziran), Türkeş Ü., “Hastalık nerede?”,s. 2.
- [96] (1968, 24 Haziran), DüNDAR H., “Güzel dersler”, 2.
- [97] (1968, 26 Haziran), Prof. Dr. Arsel İ., “Boykot’u gölgeleyen hedef”, s. 2.
- [98] (1968, 01 Temmuz), Balcı E., “Üniversite öldü, yaşasın üniversiteler!: Yeni bir sınav usulü”, s. 2.
- [99] (1968, 01 Temmuz), Dr. Türel N. “Politika ve efsaneler”, s. 2.
- [100] (1968, 02 Temmuz), Prof. Savcı B. “Nizam’ üzerine”, s. 2.
- [101] (1968, 03 Temmuz), Doç. Dr. Özyörük M, “İşgal ve sonrası”, s. 2.
- [102] (1968, 04 Temmuz), Ordinaryüs Prof. Kaynar R., “Üniversitelerimize giriş imtihanları”, s. 2.
- [103] (1968, 04 Temmuz), Prof. Meray S., “Somut çözümlere doğru”, s. 2.
- [104] (1968, 05 Temmuz), Prof. Meray S., “Üniversitelerin ve siyasi iktidarın sorumluluğu 2”, s. 2.
- [105] (1968, 07 Temmuz), Çağlar K “Gençlikle ilgili soruşturma”, s. 2.

- [106] (1968, 10 Temmuz), Prof. Dr. Kazgan G. “Üniversite sorunu”, s. 2.
[107] (1968, 11 Temmuz), Prof. Dr. Birand H., “Almanya’da üniversiteleri düzenleyen kurumlar”, s. 2.
[108] (1968, 12 Temmuz), Prof. Dr. Birand H., “Rektörler konferansı”, s. 2.

Hergün Gazetesi Haberler:

- [109] (1968, 12 Haziran), “Hukuk Fakültesi boykot yaptı”, ss.1,5.
[110] (1968, 13 Haziran), “İstanbul Üniversitesi işgal altında: Boykota Tıp, Edebiyat, İktisat Fakültesi de katıldı”, ss.1,5.
[111] (1968, 14 Haziran), Başbakan ‘Üniversite Meseleleri elbette hal edilecektir’ dedi”, s.1.
[112] (1968, 15 Haziran), “‘İşgal Komiteleri’ Gece Eczacılık Fakültesini bastı: Olur mu, böyle olur mu?, Üniversitede kardeş kardeşi vuruyor, ss.1,5.
[113] (1968, 15 Haziran), “4 Ölü olduğu ihbar edildi,” ss.1,5.
[114] (1968, 16 Haziran), “...Ve kanlı boykot”, ss.1,5.
[115] (1968, 17 Haziran), “Boykota karşı öğrenciler imtihanlara girmek istiyor”, ss.1,5.
[116] (1968, 18 Haziran), “İşgalin 7. günü, olaylar: 1 Başkan kaçırıldı, 1 boykotçu yaralı”, ss.1,5.
[117] (1968, 18 Haziran), “Beyoğlu Kız Sanat Enstitüsü öğrencileri sabah okulu işgal etti”, ss.1,5.
[118] (1968, 19 Haziran), “Tehlike: Sınavlar güz dönemine bırakılırsa, binlerce öğrenci bir yıl kaybedecek, İşgalcilere son mühlet 5.gün”, ss.1,5.
[119] (1968, 19 Haziran), “Yüksek Denizcilik Okulu da işgal edildi”, 1.
[120] (1968, 19 Haziran), “22 Fakülte, Yüksek okul boykot ve işgal altında”, ss.1,5.
[121] (1968, 19 Haziran), “Yaralı işgalci komadan çıktı”, s.1.
[122] (1968, 21 Haziran), “Rektörün gazetemize demeci: İşgal kalkarsa reform kitabı için konuşuruz”, ss.1,5.
[123] (1968, 21 Haziran), “Boykot ve işgallerde gevşeme görülüyor: imti-

hanlara girmek isteyen öğrenciler ağır basmaya başladı”, ss.1,5.

[124] (1968, 22 Haziran), “Rektör ve öğrenciler bu sabah toplandı: İşgal kalkıyor”, ss.1,5.

[125] (1968, 23 Haziran), “Rektör bu sabah 2.defa görüşme yaptı”, ss.1,5.

[126] (1968, 24 Haziran), “Üniversite kapatılıyor: İşgal kalkmadı, Senato karar için toplandı”, ss.1,5.

[127] (1968, 25 Haziran), “İhtilal mi? İşgalci öğrenciler marşlar çalıyor”, ss.1,5.

[128] (1968, 26 Haziran), “İşgalciler Üniversiteyi boşalttı: İmtihanlar Temmuz’da, Boykot devam ediyor”, ss.1,5.

[129] (1968, 26 Haziran), “MTTB halkı uyarıyor”, ss.1,5.

[130] (1968, 27 Haziran), “Üniversite teslim edildi”, ss.1,5.

[131] (1968, 27 Haziran), “Üniversitelere tanınacak yeni haklar incelendi”, ss.1,5.

[132] (1968, 28 Haziran), “Başbakan Rektörle konuştu: ‘Üniversitelerde Reform Gerçekleşecektir’” dedi, ss.1,5.

[133] (1968, 01 Temmuz), “Teknik Üniversite’de işgal devam ediyor”, ss.1,5.

[134] (1968, 02 Temmuz), “Teknik Üniversite’de işgal kalktı”, ss.1,5.

[135] (1968, 04 Temmuz), “Üniversite sorunlarına çözüm yolu aranacak”, ss.1,5.

[136] (1968, 05 Temmuz), “Fabrika işgali kanunsuz”, ss.1,5.

Hürriyet Gazetesi Haberler:

[137] (1968, 05 Haziran). “Üniversite hakkında”, s. 7.

[138] (1968, 28 Haziran), “Teknik Üniversite kapatılacak”, ss. 1, 7.

[139] (1968, 29 Haziran), “İ.T.Ü Konseyi: “İşgal devam edecek” diyor”, s. 1.

[140] (1968, 29 Haziran), “Öğrencilerle müzakere başlıyor”, s. 1.

[141] (1968, 29 Haziran), “Yıldız Teknik öğrencileri okulun adını değiştirdi”, s. 1.

[142] (1968, 01 Temmuz), “Elazığ Yüksek Teknik okulu da işgal edildi”, s. 1.

[143] (1968, 01 Temmuz), “İ.T.Ü’de karar günü”, ss. 1, 7.

[144] (1968, 02 Temmuz), “İnönü: Hocalar reformlara eğilmediler”, ss. 1,

7.

[145] (1968, 02 Temmuz), “İmtihanlar 15 Temmuz’da başlıyor”, ss. 1, 7.

[146] (1968, 02 Temmuz), “İ.T.Ü’de işgal ve boykot şartlı olarak kaldırıyor”, ss. 1, 7.

[147] (1968, 03 Temmuz), “İ.T.Ü’de işgal dün sona erdi”, ss. 1-7.

Milliyet Gazetesi Haberler:

[148] (1968, 16 Nisan), “İlahiyat Fakültesi boykotu başladı”, ss. 1, 7.

[149] (1968, 20 Nisan), “İlahiyat Fakültesi tatil ediliyor”, ss. 1, 7.

[150] (1968, 22 Nisan), “İlahiyat olayı protesto edildi”, s. 3.

[151] (1968, 25 Nisan), “İlahiyat Fakültesi boykotu durdu”, ss. 1,7.

[152] (1968, 28 Nisan), “İlahiyat Fakültesi dekanı istifa etti”, ss. 1,7.

[153] (1968, 29 Nisan), “Rektör: İlahiyat gemisi su alıyor”, ss. 1,7.

[154] (1968, 30 Nisan), “İlahiyat Fakültesi bir ay kapatıldı”, ss. 1, 7.

[155] (1968, 14 Mayıs), Akyol M. “Nurculara alet olmak istemeyen kız öğrenci, başını açtı”, 4.

[156] (1968, 23 Mayıs), “Öğrenciler İlahiyat Fakültesini işgal ettiler”, ss. 1, 7.

[157] (1968, 24 Mayıs), “İlahiyat’ta öğrencileri kışkırtanlar araştırılıyor”, ss. 1, 7.

[158] (1968, 25 Mayıs), “İlahiyat’ı işgal edenler içeri kimseyi sokmuyor”, ss. 1,7.

[159] (1968, 11 Haziran), “Öğrenciler Dil-Tarih’i işgal ettiler”, ss. 1, 7.

[160] (1968, 12 Haziran), “Ankara Hukuk’u da işgal edildi”, ss. 1, 7.

[161] (1968, 13 Haziran), “İstanbul Hukuk’u dün işgal edildi”, ss. 1, 7.

[162] (1968, 13 Haziran), “Ankara’da Dil-Tarihçiler yürüyüş yaptı” 1, 7.

[163] (1968, 14 Haziran), “Boykot yayıldı: Meclise genel görüşme önergesi verildi. T.M.G.T ve T.M.T.F boykotu destekliyor”, ss. 1,7.

[164] (1968, 14 Haziran), “Ankara Fen de işgal edildi”, ss. 1,7.

[165] (1968, 14 Haziran), “Edebiyat, İktisat ve Tıp öğrencileri de boykot yaptı”, ss. 1,7.

[166] (1968, 15 Haziran), “Edebiyat boykotunda kanlı kavga oldu”, ss. 1, 7.

[167] (1968, 16 Haziran), “Çatışmalar İstanbul’dan sonra Ankara’da başladı: boykot kanlandı”, ss. 1, 7.

[168] (1968, 16 Haziran), “İzmir’de: Fen’de ve Akademi’de de boykot

başladı”, Eskişehir’de: Akademiyi terk için iki gün mühlet verildi, İstanbul’da : Öğrenciler Senato’nun tahliye isteğini red etti”, ss. 1, 7.

[169] (1968, 16 Haziran), “Yüksek öğretim kurumları ne durumda” (16 Haziran 1968), ss. 1, 7,

[170] (1968, 17 Haziran), “Son Dakika: Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi istekleri kabul etti”, ss. 1, 7.

[171] (1968, 17 Haziran), “İşgal devam ederken istekler Sunay ve Demirel’e bildirildi: Ankara’daki yaralı 3 öğrenciden biri öldü: Üniversite mezunları için işsizlik sigortası da istendi”, ss. 1, 7.

[172] (1968, 17 Haziran), “Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi istekleri kabul etti”, ss. 1,7.

[173] (1968, 18 Haziran), “İzmir’de: Fen Fakültesi üyeleri istifa ettiler”, 1.

[174] (1968, 18 Haziran), “Boycot olaylarında “görüşme devresi” başlıyor: Ankara’da: Hukukta kürsüler dışarı çıkarıldı”, ss. 1,7.

[175] (1968, 18 Haziran), “İstanbul’da: Boykotçular reform tasarısını hazırladı”, ss. 1,7.

[176] (1968, 18 Haziran), “90 Genç kız, Hemşire Okulunu ele geçirdi”, ss. 1, 7.

[177] (1968, 18 Haziran), “Ankara’da: Hukukta kürsüler dışarıya çıkarıldı”, ss. 1,7.

[178] (1968, 18 Haziran), “Eskişehir’de: İstekler ele alınınca işgal sona erdi, ss. 1, 7.

[179] (1968, 19 Haziran), “Üniversite kurumlarında son durum”, ss. 1,7.

[180] (1968, 19 Haziran), “İzmir’de: Tıp’ta anlaşma oldu, Fen’de ise boykot var”, ss. 1,7.

[181] (1968, 19 Haziran), “Siyasal Bilgiler yürüyüş yaptı”, ss. 1,7.

[182] (1968, 19 Haziran), “Tıp’ta anlaşma oldu, Fen’de ise boykot var”, 1.

[183] (1968, 19 Haziran), “Akademilerin reform istekleri dün ele alındı”, ss. 1, 7.

[184] (1968, 19 Haziran), “İnönü: İstekleri boş, muhalefet küçülmüyor”, ss. 1,7.

- [185] (1968, 20 Haziran), “Sunay: ‘istekler haklıdır’ dedi ”, 1.
- [186] (1968, 20 Haziran), “İnönü, “Bizdeki hareketi Avrupa’nın bir taklidi sanmak çok yanlış olur”, dedi. Üniversite için genel görüşme kabul edildi”, ss. 1, 7.
- [187] (1968, 20 Haziran), “Öğrenciler işgale devam edecekler”, ss. 1,7.
- [188] (1968, 20 Haziran), “Olgunlaşma’da işgal başladı”, ss. 1,7.
- [189] (1968, 20 Haziran), “Yüksek Öğretimde öğrenciler neler istiyor”, s. 1.
- [190] (1968, 20 Haziran), “Fakültelere göre özel istekler”, s. 1.
- [191] (1968, 21 Haziran), “Ankara Hukuk’ta işgal sona erdi”, ss. 1, 7.
- [192] (1968, 21 Haziran), “İstanbul: Boykotçular Gece Rektör ile Görüştü”, ss. 1,7.
- [193] (1968, 21 Haziran), “Öğrencilerin reform kitabı yayımlandı”, 1,7.
- [194] (1968, 21 Haziran), “Nazmiye Demirel’in elbiseleri ortada kaldı”, ss. 1,7.
- [195] (1968, 21 Haziran), “76 Kız öğrenci dün Olgunlaşma’yı işgal etti”, ss. 1,7.
- [196] (1968, 22 Haziran), “İstanbul’da bazı profesörlerle işgalci öğrenciler bir araya geldi: Uzlaşma toplantısı yapıldı”, ss. 1,7.
- [197] (1968, 22 Haziran), “Ankara Hukuk bayram havası içinde açıldı”, 1.
- [198] (1968, 22 Haziran), “Mecliste boykot ve işgaller tartışıldı: Gençlerin istekleri haklıdır”, ss. 1, 7.
- [199] (1968, 23 Haziran), “İşgaller ve boykotlar kaldırılıyor: Fiili durumun kaldırılması İçin Senato ile öğrenciler anlaştı”, s. 1.
- [200] (1968, 23 Haziran), İzmir’de: Fen Fakültesi oylama ile boykotu kesti, ss. 1, 7.
- [201] (1968, 23 Haziran), Eskişehir’de: İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi süresiz kapatıldı”, ss. 1,7.
- [202] (1968, 23 Haziran), Ankara’da. Dil-Tarih’te de dün işgal sona erdi, ss. 1,7.
- [203] (1968, 24 Haziran), “Mühlet bu sabah sona eriyor: Anlaşma olmadı, işgal devam ediyor”, ss. 1, 7.
- [204] (1968, 24 Haziran), Ankara’da: “Fen’de de boykot kalktı, sınavlar 6

Temmuz’da”, ss. 1,7.

[205] (1968, 24 Haziran), “Teknik Üniversite’de anlaşmaya varılamadı”, ss. 1, 7.

[206] (1968, 25 Haziran), “Demirel: İşgaller derhal durmalı”, ss. 1,7.

[207] (1968, 25 Haziran), “Üniversite kapatıldı: Senato, sınavların işgal sona erince yapılmasına karar verdi”, ss. 1, 7.

[208] (1968, 25 Haziran), “Teknik Üniversite için Rektör öğrencilerle konuştu”, ss. 1, 7.

[209] (1968, 25 Haziran), Ankara’da. Akademiler için komisyon kurulacak, ss. 1,7.

[210] (1968, 25 Haziran), İzmir’de: Fen’den ayrılan profesörler işlerine döndüler, ss. 1,7.

[211] (1968, 26 Haziran), “Rektör Egeli’nin öğrencilerin dileklerinin reddedilmediğini aydınlatan demeci üzerine: İşgal kaldırılıyor”, ss. 1,7.

[212] (1968, 26 Haziran), “Teknik Üniversite Rektörü: Temaslar olumlu yolda”, ss. 1, 7.

[213] (1968, 26 Haziran), “Üniversite için Senato araştırılması reddedildi”, ss. 1,7.

[214] (1968, 26 Haziran), “Ankara Akademisinde işgal dün sona erdi”, ss. 1,7.

[215] (1968, 27 Haziran), “Üniversitede işgal bu sabah sona eriyor”, ss. 1, 7.

[216] (1968, 27 Haziran), “Asistanlar da direnme hakkını kullanacaklar”, ss. 1,7.

[217] (1968, 27 Haziran), “Teknik Üniversitede istenen reformlar: İşgalciler şartlarını açıkladılar”, ss. 1,7.

[218] (1968, 28 Haziran), “Komitenin 5 Yöneticisi, Rektör Egeli’yi üniversite kapısında karşıladı: İşgal kaldırıldı, teslimde Egeli: ‘Bu anlayışın devamı işi hızlandıracak’ dedi”, ss. 1,7.

[219] (1968, 28 Haziran), “Dekan öğrencileri tersleyince Eczacılıkta işgal devam etti”, ss. 1,7.

[220] (1968, 28 Haziran), “Üniversite yöneticileri ile teklifler görüşüle-

cek”, ss. 1,7.

[221] (1968, 28 Haziran), “Teknik Üniversite Senatosu 1 Temmuz’a kadar süre verdi”, ss. 1,7.

[222] (1968, 29 Haziran), “İşgalin biri biterken öteki başlıyor: Teknik Üniversite işgalcileri, Rektör ile temas eden komiteyi azletti”, ss. 1, 7.

[223] (1968, 29 Haziran), “İki Teknik Okul dün işgal edildi”, ss. 1, 7.

[224] (1968, 29 Haziran), “Asistanlar rektör ve dekan seçimlerinde oy hakkı istiyor”, ss. 1, 7.

[225] (1968, 29 Haziran), “Sunay ile Demirel üniversite işini görüştü”, ss. 1,7.

[226] (1968, 30 Haziran), “İşgal ve boykot devam ediyor: Öğrenciler Senato’nun üniversiteyi açmasını istedi”, ss. 1, 7.

[227] (1968, 30 Haziran), “Karafakioğlu ‘İşgal yarın bitmeli’ diyor”, ss. 1,7.

[228] (1968, 30 Haziran), Yıldız Teknik Okulu kapısına ‘akademi’ diye yazılar yazıldı”, ss. 1,7.

[229] (1968, 01 Temmuz), “İsteklerin tetkikine başlandı”, ss. 1,7.

[230] (1968, 01 Temmuz), “Teknik Üniversitede karar bugün”, ss. 1,7.

[231] (1968, 01 Temmuz), “İnönü: ‘Boykot ne ise işgal de odur’, ss. 1,7.

[231] (1968, 02 Temmuz), “Senato dün İstanbul Üniversitesini açtı”, ss. 1,7.

[232] (1968, 02 Temmuz), “Ankara’da işgaldeki Felsefe öğrencilerine saldırıldı”, 1,7.

[233] (1968, 02 Temmuz), “İzmir’de de dün Teknik okul işgal edildi”, ss. 1,7.

[234] (1968, 02 Temmuz), “Teknik Üniversitede karar bugün”, ss. 1,7.

[235] (1968, 02 Temmuz), “Senato dün İstanbul Üniversitesini açtı”, ss. 1,7.

[236] (1968, 02 Temmuz), “Ankara’da işgaldeki Felsefe öğrencilerine saldırıldı”, ss. 1,7.

[237] (1968, 02 Temmuz), “İzmir’de de dün Teknik Okul işgal edildi”, ss. 1,7.

[238] (1968, 03 Temmuz), “İ.T.Ü’deki işgal sessiz sedasız bitti”, ss. 1,7.

[239] (1968, 03 Temmuz), Üniversite işgal komitesi üyelerinin 5’er yıl

hapsi isteniyor: Boykotçular için adli takibat açıldı”, ss. 1,7.

[240] (1968, 03 Temmuz), “Senato vadettiği öğrenci haklarını dün karara bağladı”, ss. 1,7.

[241] (1968, 04 Temmuz), “İnönü: İşgal ve boykot ayrılamaz”, ss. 1,7.

[242] (1968, 04 Temmuz), “Teknik Okul Müdürü istifasını geri aldı”, ss. 1,7.

[243] (1968, 05 Temmuz), “Üniversite kitapları yarı yarıya ucuzlayacak”, s. 1.

[244] (1968, 12 Temmuz), “Eczacılık Fakültesinde 27 gündür süren işgal dün sona erdi. Dekan ‘Olaylar Fakültemiz için lehte durumlar yarattı’ dedi. İstanbul’da Tıp Fakültesi açılması isteniyor”, ss. 1, 7.

Milliyet, Köşe Yazıları:

[245] İpekçi A. (1968, 25 Mayıs), “Yaklaşan buhran ve üniversitelerimiz”, s. 1.

[246] (1968, 13 Haziran), “Olacağı belliydi”, ss. 1,7.

[247] (1968, 14 Haziran), “Son olaylar ve iki örnek”, ss. 1, 7.

[248] (1968, 15 Haziran), “Diyalog bir an önce başlamalı”, ss. 1, 7.

[249] (1968, 16 Haziran), “Karar saati”, s. 1.

[250] (1968, 18 Haziran), “Çözülmesi gereken düğümler”, s. 1.

[251] (1968, 19 Haziran), “Hareketin karakteri”, s.1.

[252] 1968, 20 Haziran), “Öğrencilerden beklenen”, ss. 1, 7.

[253] (1968, 22 Haziran), “İstekler ve düğüm”, ss. 1,7.

[254] (1968, 23 Haziran), “Uzlaşmaya doğru”, s. 1.

[255] (1968, 24 Haziran), “Saat 12’ye gelmeden”,s. 1.

[256] (1968, 25 Haziran), “Ciddi bir reform yerine ciddi bir buhran”, ss. 1,7.

[257] (1968, 26 Haziran), “Uzlaşmaya doğru”, s. 1.

[258] (1968, 27 Haziran), “İşgal kaldırıldıktan sonra”, s. 1.

[259] (1968, 28 Haziran), “İlk bilanço”, s. 1.

[260] (1968, 29 Haziran), “Hatalı teşhisler”, s. 1.

[261] (1968, 30 Haziran) “De Gaulle’ dem ders almak gerekiyor”, s. 1.

[262] (1968, 02 Temmuz), “‘İşgal’ sorunu”, s. 1.

[263] (1968, 03 Temmuz), “Kovuşturma açılırken”, s. 1.

[264] (1968, 04 Temmuz), “Aydın Yalçın’ın cevabı ve cevabımız”, ss. 1,7.

[265] (1968, 05 Temmuz), “Öğrenci hareketi ve komünizm”, s. 1.

Milliyet, Tartışma-Fikir Yazıları

- [266] (1968, 21 Haziran), “Buhran ve Üniversite: Prof. Dr. Safa Reisoğlu”, s. 2.
- [267] (1968, 22 Haziran), Dr. Osman Okyar, “Üniversite buhranı ve eğitim felsefesi”, s. 2.
- [268] (1968, 26 Haziran), Mango A, “Düşünenlerin düşünceleri: “Gençliğin isyanı”, s. 2.
- [269] (1968, 26 Haziran), Meray S, “Üniversite sorunu temelden ele alınmalı”, s. 2.
- [270] (1968, 29 Haziran), Doç. Dr. Koçtürk, “Anlaşılmaz hastalıklar”, s. 2.
- [271] (1968, 05 Temmuz), Dr. Esat Eranoğlu, “Türkiye’de iyi doktor yetiştirmesini istiyorsak”, s. 2.
- [272] (1968, 05 Temmuz), Prof. Dr. İsmet Giritli “Üniversite Olayları: Öğrenci Ayaklanmalarının İdeolojik Temelleri”, s. 2.
- [273] (1968, 06 Temmuz), Kemal Bingöllü “Üniversite olayları: Eğitim çıkmazı”, s. 2.
- [274] (1968, 07 Temmuz), “Üniversite Öğretim üyeleri savcılığa cevap vermediler”, s. 1.
- [275] (1968, 07 Temmuz), “Prof. Dr.T. Zafer Tunaya üniversite olayları: Genç insanların dünyası”, s. 2.
- [276] (1968, 08 Temmuz), T. Eraslan, “Halk için halka ulusal eğitim”, s. 2.
- [277] (1968, 09 Temmuz), Harun Karadeniz “Eğitimde devrim”, s. 2.
- [278] (1968, 10 Temmuz), Prof. Dr. Ali Bozer, “Reform ama nereye kadar?”, s. 2.
- [279] (1968, 11 Temmuz), “Sekiz Rektör dün Ankara’da toplandı”, ss. 1,7.
- [280] (1968, 11 Temmuz), Ekrem Şentürk, “Gençliğin haklı direnişi”, s. 2.
- [281] (1968, 12 Temmuz), Prof. Dr. Orhan Oğuz, “Türk Yüksek Öğretiminde bunalım”, s. 2.
- [282] (1968, 13 Temmuz), Şehnaz Dağ, “Düzen bozukluğunun eğitimde patlaması”, s. 2.
- [283] (1968, 16 Temmuz), Prof. Dr. AYTEKİN ATAAY, “Üniversite ve iktidar”, s. 2.

Tercüman Gazetesi

Haberler:

[284] (1968, 13 Nisan), “MTTB, Başörtülü talebeyi kovan fakülte idaresini protesto etti”, ss. 1,7.

[285] (1968, 14 Nisan), “Başörtülü Hatice ‘Yılın örnek üniversiteli kız öğrencisi’ ilan edildi: Gençler, başörtü olayını lanetledi”, ss. 1,7.

[286] (1968, 15 Nisan), “Boykotumuz Dekan ve 3 öğretim üyesine karşıdır: İlahiyat öğrencileri Dekanı ‘öğrenci düşmanı ilan etti: Oruç tutan Demirsöz’ün durumu kötüye gidiyor. M.T.T. B’de dün toplantı yapıldı”, ss. 1, 7.

[287] (1968, 15 Nisan), “İlahiyat Fakültesi boykota gidiyor”, ss. 1; 7.

[288] (1968, 19 Nisan), “İslam Enstitüleri İlahiyat Fakültesi boykotunu destekliyor”, ss. 1, 7.

[289] (1968, 20 Nisan), “İki İlahiyat öğrencisine verilen cezalar isabetsiz görüldü: Durum Senatoya aksetti, boykot kanuni bulundu, öğrenciler 11 şart ileri sürdü”, ss. 1,7.

[290] (1968, 21 Nisan), “‘İlahiyat’ta boykot devam ediyor, Demirsöz hastalandı”, ss. 1, 7.

[291] (1968, 23 Nisan), “Oruç tutan talebe hastalandı”, ss. 1,7.

[292] (1968, 24 Nisan), “Oruç tutan talebe buhran geçirdi: Mustafa Demirsöz böbrek ve idrar yolları iltihabına yakalandı”, ss. 1,7.

[293] (1968, 25 Nisan), “İlahiyat öğrencileri söz alınca boykota ara verdiler”, ss. 1,7.

[294] (1968, 03 Mayıs), “İlahiyat Fakültesi öğrencileri kendi kendine derse başlıyor”, ss. 1, 7.

[295] (1968, 11 Haziran), “Öğrenciler Dil-Tarih’i işgal ettiler”, ss. 1, 7.

[296] (1968, 12 Haziran), “İÜTB Başkanı: Türkiye 2. Fransa olacak: Hukuk Fakültesini de öğrenciler işgal etti”, ss. 1, 7.

[297] (1968, 13 Haziran), “Hukuk Fakültesi ile Rektörlük işgal edildi: İstanbul’da da boykot başladı”, ss. 1,7.

[298] (1968, 14 Haziran), “Boykot Yayıldı: Meclise Genel Görüşme önergesi verildi. T.M.G.T ve T.M.T.F boykotu destekliyor”, ss. 1,7.

[299] (1968, 15 Haziran), “Kan aktı: 4000 genç sopalarla çatıştı, 50 yaralı var”, ss. 1, 7

[300] (1968, 16 Haziran), “Akademide silah Atıldı...23 kişi yaralandı”: İstanbul’daki bütün Özel Okullar tatil edildi, İÜTB Başkanı, Edebiyatçılar bütün haklarını aldıkları için boykotun kalktığını söyledi, profesörler toplandı”, ss. 1, 7.

[301] (1968, 16 Haziran), “İzmir’de Fen Fakültesi ve Akademi işgal edildi”, ss. 1, 7.

[302] (1968, 16 Haziran), Alp, A. R., “Üniversite buhranı!...”, s. 2.

[303] (1968, 22 Haziran), Üniversite’de imtihanlar güz devresine bırakıldı”, ss. 1,7.

[304] (1968, 23 Haziran), “İşgal kalkıyor”, ss. 1,7.

[305] (1968, 24 Haziran), “Öğrenciler işgalde ısrar etti”, ss. 1, 7.

[306] (1968, 26 Haziran), “Öğrenciler ‘İşgal’i kaldırıyor”, ss. 1, 7.

[307] (1968, 27 Haziran), “İstanbul Üniversite’sinde 14 gün süren işgal bu sabah kalkıyor”, ss. 1,7.

[308] (1968, 28 Haziran), “Üniversiteyi teslim aldı”, ss. 1,7.

[309] (1968, 29 Haziran), “Yıldız Teknik Okulu işgal edildi. Akademiler için ‘Reform Komitesi’ kuruldu: Teknikçiler, işgal ve boykotta ısrar ediyor”, ss. 1, 7.

[310] (1968, 30 Haziran), Teknik Okul öğrencileri eğitim sistemini kukla yapıp yaktılar. Teknik Üniversite Rektörü: Öğrenciler bizi yanlış anladı, işgalciler: ‘Bütün suç Senato’nundur’ diyor”, ss. 1,7

[311] (1968, 02 Temmuz), “Teknik Üniversite ve Maçka 1. Okulunda işgal bugün kalkıyor. Üniversite dün açıldı. İmtihanlar 15 Temmuz’da”, ss. 1,7.

[312] (1968, 03 Temmuz), “Üniversiteleri işgal edenlerin beşer yıl hapsi isteniyor”, ss. 1,7.

[313] (1968, 15 Temmuz), “Ankara’daki işgal olayları için tahkikat açıldı”, ss. 1,7.

[314] (1968, 15 Temmuz), İşgalciler için 3 yıl hapis isteniyor”, ss. 1, 7.

Köşe Yazıları:

[315] (1968, 15 Haziran), Başyazı, “Üniversite gençliği haklıdır!”, s. 1.

[316] Başyazı, “Toparlanmayan Profesörleri elbette toparlarlar!”, s. 1.

[317] (1968, 26 Haziran), Başyazı, “Sağ, sol çekişmesine dalmayalım”, ss. 1,7.

- [318] (1968, 28 Haziran) Başyazı, “Bunun istenmesi bile profesörlerin aleyhine değil mi?”, s. 1.
- [319] Kabaklı A, (1968, 21 Nisan), “Anarşi”, s. 2.
- [320] (1968, 15 Haziran), “Üniversite”, s. 2.
- [321] (1968, 19 Haziran), “Boykotu boykot”, s. 2.
- [322] (1968, 20 Haziran), “Çok su götürür”, s. 2.
- [323] (1968, 17 Temmuz), “Fikir Kulüpleri ha!”, s. 2.
- [324] (1968, 31 Temmuz), “Mertek ve çöp”, s. 2.
- [325] Kafı, (1968, 18 Nisan), “Bu nasıl İlahiyat Fakültesi?”, s. 3.
- [326] (1968, 15 Haziran), “Gençlik ve ölçü”, s. 3.
- [327] (1968, 03 Temmuz), “Acı açıklamalar!...”, s. 3.
- [328] (1968, 06 Temmuz), “Zırdeliler?...”, s. 3.
- [329] (1968, 11 Temmuz), “Azgınlar”, s. 3.

Diğer Kaynaklar

- [330] Alper, E. (2009). *1968 Student Movement in Turkey from a Global Perspective: 1960-1971*, Boğaziçi Üniversitesi Doktora tezi. (Türkçesi: *Jakobenlerden Devrimcilere: Türkiye’de Öğrenci Hareketlerinin Dinamikleri (1960-1971)*, Çev.Eylem Yenisoy, İstanbul: Tarih Vakfı, Yurt Yayınları, 2018.
- [331] Aydın S., Y. Taşkın. (1989). *1960’tan Günümüze Türkiye Tarihi*. İstanbul: İletişim Yn.
- [332] Boykoff, J. (2006). Framing Dissent: Mass-Media Coverage of the Global Justice Movement. *New Political Science*, Cilt 28, No:2, ss. 201-228.
- [333] Boyraz, C. (2019). Türkiye’de 1968 ve Eğitime Dair Talepler. *1968: İsyân, Devrim, Özgürlük*, İstanbul: Tarih Vakfı Yn, ss. 275-296.
- [334] Cognalite A. (2021). The Wave of ’68. Portraits of Rebel Students in the Italian Press. DOI: <https://doi.org/10.14201/fdp202112481503>, *Ediciones Universidad de Salamanca* / CC BY-NC-ND
- [335] Fedai C. (2018). Ahmet Oktay’ın Gözünden 1960’larda Türk Basınında Siyasi Kamplaşma. *FSM Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 11, <https://oaji.net/articles/2017/1621-1530192159.pdf>.
- [336] Habermas, J. (1989). *The Structural Transformation of the Public*

Sphere. (T. Burger & F. Lawrence, Trans.) Cambridge, UK: Polity Press (Original Work Published 1962).

[337] Hausser. (2017). *The Media and the Public Sphere: A Deliberative Model of Democracy*. Routledge.

[338] Herman E. S. & N. Chomsky. (2008). *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media*. London: The Bodley Head.

[339] Halloran, J., P., Elliott & G. Murdoch. (1970). *Demonstrations and Communication*, Harmondsworth: Penguin.

[340] Kalafat, E. (2004). *Üniversitelerin Basına Yansıyan Yüzü*. İstanbul Üniversitesi Antropoloji Bölümü, Tez. <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/59070.pdf>.

[341] Kyprianos, P. (2019). Reception and Perception of May 1968 in Greece. *Espacio: Tiempo Y Educacion*, Vol 6, <https://www.espaciotiempoyeducacion.com/ojs/index.php/ete/article/view/265>.

[342] Lang G. E. & K. Lang. (1983). *The Battle for Public Opinion: the President, the Press, and the polls during Watergate*. New York: Columbia University Press.

[343] Lang G. E. & K. Lang. (1968). *Politics and Television*. Chicago: Quadrangle Books.

[344] Livingstone S. & P. Lunt. (1994). The Mass Media, Democracy and the Public Sphere, The mass media, democracy and the public sphere. *In Talk on Television: Audience participation and public debate* (9-35). London: Routledge.

[345] Lunt P., P. Stenner. (2005). The Jerry Springer Show as an Emotional Public Sphere. *Media Culture and Society* 27, (1), DOI:10.1177/0163443705049058, https://www.researchgate.net/publication/49400178_The_Jerry_Springer_Show_as_an_emotional_public_sphere

[346] Lüküslü, D. (2019). Gençlik Mitinin Lütuf ve Lanetinin Gölgesinde

Türkiye’nin 68 Kuşağı. 1968: *İsyan, Devrim, Özgürlük*, İstanbul: Tarih Vakfı Yn.,

[347] Maclead A. (ed), (2019). *Propoganda in the Information Age: Still Manufacturing Consent*, Routledge: Oxon.

[348] McLuhan, Marshall. *Understanding Media: The Extension of Man*. MIT: MIT Press. 1964, 1994.

[349] Papacharissi, Z. (2015). *Affective publics*. New York, NY: Oxford University Press.

[350] Richards, B. (2010). News and the *emotional* public sphere. In Allan, S. (Ed.) *The Routledge Companion to News and Journalism*. (301–311).

[351] Richards B. (2007). *Emotional Governance: Politics, Media and Terror*. New York: Palgrave Mcmillan.

[352] Rosas, O M & J Serrano-Puche (2018). News Media and the Emotional Public Sphere. *International Journal of Communication*, https://www.researchgate.net/publication/325119275_News_Media_and_the_Emotional_Public_Sphere_-_Introduction

[353] Schulz-Forberg H. (2009). Claiming Democracy: The Paris 1968 May Revolt in the Mass Media and Their European Dimensions. October 2009, *Cuadernos de Historia Comtemporanea* 31 (31):27-53, DOI: 10.5209/CHCHO. 7545.

[354] Sanglard, F. N. (2018). Review of Habermas and the Media by Harmut Wessler. *Journal of Public Deliberation*, Volume 13, 3, <https://www.journalofpublicdeliberation.net/jpd>.

[355] Setianto, Y. P. (2019). Missing the Story: How the Endonesean Media Covers the Student Protests. Media Diversity Institute, <https://www.media-diversity.org/missing-the-story-how-the-indonesian-media-covers-the-student-protests/>

[356] Siebert, R. S. & T Peterson, W. Schramm (1984). *Four Theories of the Press: The Authoritarian, Libertarian, Social Responsibility, and Soviet*

Communist Concepts of What the Press Should Be and Do. University of Illinois Press, <https://doi.org/10.5406/j.ctv1nhr0v>

[357] Toprak, Z. (2019). 1968-1969 İstanbul Üniversitesi Boykot ve İşgal-ler. *1968: İsyân, Devrim, Özgürlük*, İstanbul: Tarih Vakfı Yn., ss.247-274.

[358] Topuz, H. (2018). *Türk Basın Tarihi.2. Mahmut'tan Holdinglere*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

[359] Turan, Ö. (derleyen) (2019). *1968: İsyân, Devrim, Özgürlük*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları

[360] Ulus, Ö. M. (2019). Ö M, “Hippiler, Delikanlılar, Devrimciler: Türkiye Basınında 68. *1968: İsyân, Devrim, Özgürlük*, İstanbul: Tarih Vakfı Yn., ss. 297-332.

[361] Ulus, Ö. M. (2011). *The Army and the Radical Left in Turkey: Military Coups, Socialist Revolution and Kemalism*. London: I. B. Tauris.